

Kilencszáz év hit és kultúra
– Fejes Rudolf Anzelm apát
a premontrei rendről | **10.**

A 30 éves Festum
Varadinum programja | **20.**

Szent Flórián lovagjai (1.)
– Id. és ifj. Mezey
Mihály | **25.**

Rátalálnak a jó dolgok
– Dávid Gabriella egyetemi
oktató | **35.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2022. május • II. (XXI.) évfolyam 5. (206.) szám • **Ára 10 lej**

Népszámlálás: online után élőben

Május 15-ig tart a romániai népszámlálás úgynevezett önkitöltő szakasza, ezután pedig, május 16. és július 17. között, a kérdezőbiztosok felkeresik azokat, akik nem töltötték ki online a kérdőívet.

Május 15-ig van még ideje annak, aki önmaga szeretné kitölteni a kérdőívet saját magának vagy akár családtagjainak is. Emlékeztetőül: a kérdőív kitöltéséhez a <https://www.recensamantromania.ro> honlapon kell regisztrálni, innen érkeznek meg e-mailben az(ok) a linke(k), amelyeket megnyitva megkezdődhet a tényleges válaszadás. Ehhez szükségünk lesz a saját és családtagjaink személyi számára (CNP), a lakóépület építésének éveire, szobáinak összterületére négyzetméterben. Akinek van, annak a napkollektor felületét, illetve a napelem vagy házi szél erőmű teljesítményét is meg kell adnia kilowattban.

Akinek felsőfokú végzettsége van, annak tudnia kell, hogy melyik évben, milyen intézményben és milyen szakot végzett, azoknak pedig, akik dolgoznak, meg kell majd adniuk a foglalkozásukat, a beosztásukat, a munkaadójuk fő tevékenységét is.

A honlapon regisztrálni csak románul lehet, de a kérdőív magyar nyelven is kitölthető, a használt nyelv a jobb felső sarokban állítható be, és azon menet közben is lehet változtatni.

Fontos tudnivaló még, hogy az általános vagy középiskolában tanuló diákokat akkor is a család lakhelyén kell regisztrálni és a háztartás tagjai között feltüntetni, ha nem a lakhelyükön tanulnak (lényegtelen, hogy milyen gyakran térnek haza erre a lakhelyre). Az egyetemi hallgatók saját megítélésére bízzák, hogy eldöntsék: a 2021. december 1-ét megelőző 12 hónapban hol töltötték a leghosszabb időt: azon a településen, ahol a felsőoktatási intézmény található, vagy a lakhelyükön. Amelyik településen több időt töltöttek, azt kell feltüntetniük a kitöltéskor.

Mindazoknak, akik online töltik ki a kérdőívet, egy fizetett szabadnap jár, ennek igazolását ugyanarról a honlapról lehet letölteni a személyi szám megadásával. E sorok írásakor, április közepén az igazolás a kitöltés napját követő egy héten belül vált elérhetővé.

Azokat, akik nem töltötték ki az online kérdőívet, május 16-tól kezdődően keresik fel a kérdezőbiztosok. Fontos tudni, hogy a kérdezőbiztosok válaszainkat szintén nem papíron, hanem egy táblagép segítségével elektronikusan rögzítik.

Fried Noémi Lujza

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat postal), az előfizető nevének és pontos lakcímé-

nek, valamint az „Abonament *Várad*” megjegyzésnek a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66 TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Kultúra

- 4.** Ezerarcú erdélyi festészet – Kiállítás a Böhm-gyűjteményből a barokk palotában

- 7.** Áadták az EMKE díjait

Biharország – Közélet

- 8.** Tárgyasult barátság Érbogyoszlón – Házavatóval ünnepelték a 30 éves francia kapcsolatot

Kultúra – História

- 10.** Kilencszáz év hit és kultúra – Nagyvárad számára is – Beszélgetés Fejes Rudolf Anzelm premontrei apáttal a rend történetéről
- 13.** Könyvtárban verseltek a költészet napján

Irodalom

- 14.** Kis piros pizsama – Tóth Hajnal prózája

- 15.** A jóslat – Kisregényrészlet Tóth Ágnestől

- 18.** Czilli Aranka versei

(Fény)képes krónika

- 19.** A beteg kutya – Kerekes István fotója és története

Kultúra

- 20.** A 30 éves Festum Varadinum idei programja

História

- 22.** Nagyvárad helyett Szabadság – Egy napilap kényszerű névváltoztatása
- 25.** Szent Flórián lovagjai (1.) – Adalékok a nagyvárad Mezey család történetéhez

Zene

- 29.** A szatirikus próféta – A hónap zeneszerzője Erik Satie

Biharország – Szomszédoló

- 32.** Világversenyeken küzdenek a Dávid fiúk – Bemutatjuk a berettyóújfalui karatézó fivéreket

Biharország – Portré

- 35.** Rátalálnak a jó dolgok – Beszélgetés Dávid Gabriellával, a Vasile Goldiș Egyetem margittai részlegének vezetőjével

Biharország – Üdítő

- 38.** Márai Sándor gondolata – Keresztretjévény nyeremményel

Kultúra

- 39.** Ha szót értünk, értük is szólunk – Tiszta beszédre ösztönöz Molnár Judit

Várad folyóirat – kulturális közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; <https://varadbiblioteca.blogspot.com>. **Szerkesztőbizottság:** Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasószervező-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Tóth Ágnes. Készült a Metropolis nyomdában. ISSN 1583-0616

Ezerarcú erdélyi festészet

Kiállítás a barokk palotában

Erdélyi festészet a két világháború között
– *A Böhm-gyűjtemény Nagyváradon* címmel rangos kiállítás nyílt március végén a nagyváradi római katolikus püspöki palotában. Az esztendő egyik legizgalmasabb tárlata egy éven át várja a látogatókat.

A két világháború közötti Erdély négy nagy művészeti központjának (Nagybánya, Kolozsvár, Nagyvárad és Brassó) 25 meghatározó festőjétől közel 70 remekművet vonultat fel a nagyváradi római katolikus püspöki palota legújabb tárlata. A dr. Böhm József váradi származású, Németországban élő magángyűjtő lenyűgöző anyagából válogatott kiállítás a születőfélben lévő erdélyi modern festőművészet kezdeti évtizedeibe nyújt betekintést olyan európai rangú művészek alkotásain keresztül, mint Mattis Teutsch János, Ziffer Sándor, Perlrott Csaba Vilmos, Szolnay Sándor, Tasso Marchini, Hans Eder, Henri Nouveau, Tibor Ernő vagy Balogh István.

A tárlat rendkívül átfogó: látható itt mindenféle stílus, technika, téma. Minden bizonnyal mindenki talál kedvére való alkotást/alkotásokat, olyan festményt, ami gyönyörködteti, elgondolkodtatja, megdöbbeneti, magával ragadja. Némelyik festménybe örömezt beszélünk. Néhány portré alanyával szívesen elbeszélget-

A tárlatnyitón:
Böcskei püspök,
Böhm Márton,
Lakatos Attila,
Jakobovits Márta
és Balla Tünde

tem volna. Megannyi üzenet, mondandó, hangulat, öröm és mélabú, harsányság és visszafogottság, ragyogás és komorság, életörömet sugárzó színek és fények, sötét tónusok, vad zöldék. Van, ami pazar, pompás, van, ami légiés, könnyed atmoszférájú, témájú, van, ami bizarr, van, ami szomorúságot áraszt. A püspöki palota második emeletén két hatalmas teremben láthatók e szépséges festmények. A kiállítás kurátorai, **Balla Tünde** és **Lakatos Attila** rengeteget fáradoztak azért, hogy létrejöhesse e kiállítás, és lelkesen mesélnek a gyűjtemény megannyi érdekességéről.

A megnyitőünnepségen **Böcskei László** nagyváradi római katolikus megyés püspök az egyetemes értékek védelmére hívta föl a figyelmet. Szólt arról is, hogy az utóbbi években sokszor fölvetődött benne a kérdés: mennyi időt, energiát és pénzt kell fordítani a palota korszerűsítésére. Felötlött benne a gondolat: az egyház küldetése az is, hogy Isten csodálatos világának üzenetét is megjelenítse akár képzőművészeti értékek, akár zenei és egyéb alkotások révén. Az elmúlt évszázadokban a váradi egyházmegyében is volt erre példa bőven. A mostani kiállítás, a remek képzőművészeti munkák Böcskei püspök megfogalmazása szerint: „újabb lépés a továbbhaladásban”. **Virgil Bercea** görögkatolikus püspök hangsúlyozta: valahányszor a barokk palotánál jár, olyan érzése van, mintha a Tábor-hegyen járna, s az egyház ragyogásának volna tanúja.

A váradi kiállítás külön öröm

Böhm József egy váratlan betegség miatt nem tudott ugyan részt venni a vernisszáson, de a későbbiekben ellátogat újból a püspöki palotába. A megnyitón fia, **Böhm Márton** olvasta föl levelét. Ebből kiderül, hogy a családi gyűjtemény első generációs megalapozói a szülei, dr. Böhm József és Erzsébet, ők Nagyváradon orvosként dolgoztak kivándorlásuk előtt; id. Böhm József tavaly augusztusban meghalt, felesége Budapesten él. „Gyűjteményünk egyik súlypontja Erdély

Ziffer kobaltkékjei, mélyzöldjei lenyűgözők

XX. századi művészete – több nagyváradai művésszel (Tibor Ernő, Balogh István, Macalik Alfréd, Jakobovits Márta és Miklós, Jovián György. ...) A két világháború közötti festészeti anyagunk már szerepelt kiállításon az Erdélyi Művészeti Központban Sepsiszentgyörgyön, a marosvásárhelyi Kultúrpalotában és a kolozsvári Bánffy-palotában. A nagyváradai kiállítás azonban különleges öröm és esemény számunkra, mert gyűjteményünk néhány darabja 41 év távollét után visszalátogat abba a szeretett városba, ahol Jakobovits Miklós útmutatásainak köszönhetően édesapám és én a művészet szenvedélyes híveivé váltunk, és a gyűjtést elkezdtük. (...) Magyarok, románok, németek, örmények, zsidók évszázadok során létrehozott, sajátosan önmagukra utalt egyéni kultúrájának egysége hozta létre az erdélyi művészetet. (...) A nagyváradai római katolikus püspöki palota építetője, fényes emlékű Patachich Ádám nagy művészetpártoló volt, és valószínűleg örömmel látja most odafentről, hogy utódja, Böcskei püspök úr muzeológus csapatával a gyönyörűen felújított palotában áldozatos munkával támogatják a kultúrát az egyház sok évszázados hagyományához hűen” – hangzott Böhm József üzenete.

Tibor Ernőtől is látható néhány festmény; jobbról a második: *Macalik festő műterme*

Almaszedők. Fülöp Antal Andor szinte teljesen vakon festette ezeket a csodás festményeket

Jakobovits Márta kerámiaművész visszaemlékezett, hogy a '70-es évekre nyúlik vissza a Böhm családhoz fűződő barátsága. A művész házaspárnak, Mártának és Miklósnak is roppant fontos volt e barátság. Kölcsonösen építették egymást, gyönyörű közös élmények voltak, amelyeket a művészetek iránti rajongásuk alapozott meg. Jakobovits Márta is említést tett az egyház missziójáról, az egyház és művészet közötti kapcsolat fontosságáról. Kiemelte: a világ kulturális gazdagsága mily hatalmas, magához öleli a mindenséget.

A vernisszázs hivatalos része Kaganovskiy Eszter brácsaművész és Artur Kaganovskiy hegedűművész fellépésével zárult. Lehetett nézelődni, beszélgetni. Böhm Márton érdeklődésemre mosolyogva jegyezte meg: nehéz volna kiválasztani csupán egy-két kedvencet a kollekcióból. Különösen kedves a szívének például az a festmény, amelyik a gyerekszobáját díszítette, vagy amelyik egy ideig a szülei hálószobájában „lakott”. Ő is ebben a miliőben cseperedett föl. Biztos vagyok abban, hogy az alkotások „érik” a Böhm család szeretetét, csodálatát, alázatát a műalkotások iránt.

Regénybe illő művészsorsok

Amikor fölmerült e tárlat létrehozásának ötlete, a kurátorok Jakobovits Márta közvetítésével vették föl a kapcsolatot a Böhm családdal.

(folytatás a következő oldalon)

Ezerarcú erdélyi festészet

(folytatás az előző oldalról)

➤ Megkapták az alkotásokról készült fotókat, elkezdték kiválogatni a munkákat. Balla Tünde és Lakatos Attila egyfelől az erdélyi festőiskolákat akarta egybefogva bemutatni, a másik fontos szempont pedig az volt, hogy az összkép is esztétikus, áttekinthető legyen. Az első teremben váradi, nagyszebeni és brassói művészek alkotásai láthatók, a második teremben pedig a nagybányai és a kolozsvári festőiskolákat ismerhetjük meg jobban.

Mindegyik művész sorsa érdekes, egyedi, mondhatni, regénybe illő. Megszülettek Erdélyben, kitűnt, hogy tehetségesek, ösztöndíjak, mecénások jóvoltából útnak indulhattak. Budapestre, Münchenbe, Párizsba, Rómába – kit hová vezetett a szerencséje. Ugyancsak érdekesség, hogy többüknek volt valamilyen fogyatékosága vagy betegsége. Sokan nem gondolnák például, de a kiállításához összeállított ismertetőanyagból megtudhatjuk, hogy Fülöp Antal Andor, „a kolorit koronázatlan erdélyi nagymestere lelkének fényével világítva meg vásznait hívta életre legsugárzóbb, legérettebb alkotásait”, ugyanis 1933-ban, igen fiatalon spanyolnátha-fertőzés szövődésményeként majdnem teljesen megvakult. „Életét teljesen alárendelte a művészi szép kifejezésének. Míg a lelki tisztaságot édesanyjától örökölte, barátsága a festőgéniusz Tasso Marchinivel alkotói habitusát formálta, erősítette, nemkülönben olaszországi tanulmányútja a római Accademia di Belle Arti hallgatójaként.” A kiállításon Tasso Marchini négy olajfestménye – két portré és két csendélet – is látható az 1930-as évekből. Marchini fiatalon halt meg tüdőbajban.

Ziffer Sándort is próbára tette az élet. „Rendkívüli intelligenciája már ötéves korában iskolapadba ülteti, ezzel párhuzamosan mutatkozik meg a zene iránti őstehetsége is, de hogy mégis a festészet erdélyi Parnasszusára kapaszkodik fel, az a majdnem tragikusan végződő gyermekbetegségeinek tulajdonítható: a skarlát szinte teljesen megsüketíti, a gyermekbénulás miatt pedig egyik lábára bicegős marad egész életében. (...) végül a nagybányai művésztelepet létrehozó Hollósy Simon lelkes tanítványa és Czóbel Béla legjobb barátja lesz.” Posztimpreszionista képeire jellemzők a „zifferes” kobaltekékjei, barnái, zöldjei és fes-

Nouveau Picassóval barátkozott

tékben dúskáló, energikus vonalvezetésű vásznai.

A váradiaknak külön öröm lehet, hogy megismerhetik Tibor Ernő, Macalik Alfréd, Balogh István életútját, találkozhatnak néhány alkotásukkal is. Balogh István is sokoldalú művész volt, könyvműgyűjtő, grafikus és festőművész, a nagyváradi Holnap Irodalmi Társaság nagyreményű felfedezettje és dédelgetett kedvence, Sonnenfeldéknek is készített grafikai munkákat. A csíkmindszenti születésű Nagy István nem húzott senkihez, festésze nem hasonlít semmihez. Nyakas, makacs ember volt, aki a maga útját járta. Sok nő is festett. Grete Csaki-Coponyi erős, művelt asszony volt, őt tartották a kor egyik legokosabb festőnőjének.

A tárlat nagy újdonsága a szász anyag. Érdekes, belterjes világ a szász művészeké. A nagybányai festőiskola szinte mindenkire hatott akkoriban. A szászokra nem. Mattis Teutsch János járt festeni Bányára is, ám stílusában ez nem mutatkozik meg. Henri Nouveau, azaz Henrik Neugeboren zenéket komponált, Picassóval barátkozott.

Átadták az EMKE díjait

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) minden évben az 1885. április 12-i alapításának évfordulójához legközelebb eső hétvégén tartja ünnepi közgyűlését. Idén április 9-én gyűltek össze Kolozsváron, a Protestáns Teológiai Intézetben, ekkor osztották ki az egyesület elismeréseit is.

A közgyűlés a társ- és fiókszervezetek segerszemléje is egyben, elhangzik az országos elnökség beszámolója is éves tevékenységről, valamint az egyes régiók alelnöki munkájának éwertékelője is – tájékoztatott az EMKE honlapja. Ugyanekkor adják át az EMKE-díjakat. Ezek közül idén kettő Nagyváradra, egy Nagyszalontára került.

Életműdíjat kapott **Dukrét Géza** helytörténész, a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság elnöke „sok évtizedes, odaadással végzett helytörténeti munkásságáért, számos monográfia és ismertető kiadvány megjelentetéséért”, valamint **dr. Fleisz János** történész, egyetemi magántanár „nagyváradai város-, társadalom- és sajtótörténeti munkásságáért, sokrétű publicisztikai tevékenységéért, a sakk népszerűsítéséért, nemzetközi versenybírói tevékenysége elismeréseként”. Életműdíjat vehetett még át Sel-

mezi György zeneszerző, karmester, tanár és rendező, Németh Júlia műkritikus és Pén-tek János nyelvészprofesszor, néprajzkutató, posztumusz díjat pedig Deák Gyula Levente, a Háromszék Táncegyüttes volt igazgatója kapott.

Monoki István-díjat **Irina Rugină** nyugalmazott nagyszalontai könyvtáros kapott „a romániai magyar könyvtárügy érdekében, azon belül is a Partiumban kifejtett értékmentő és értékközvetítő tevékenységéért”.

Az említettek mellett Balázs Ferenc-díjat P. Buzogány Árpád művelődésszervező, Gr. Bánffy Miklós-díjat Stier Péter gazdasági igazgató (Szatmárnémeti Északi Színház), Bányai János-díjat Dimény-Haszmann Orsolya muzeológus (Székely Nemzeti Múzeum), Janovics Jenő-díjat Székely Blanka televíziós újságíró, Kallós Zoltán-díjat Ádám Gyula fotóművész, Kovács György-díjat pedig Kozma Attila színművész (Csíki Játékszín) kapott. A Gr. Kun Kocsárd-díjat Lucian Nastasă-Kovács történész, a Nagy István-díjat Potyó István karnagy, kántor, tanár, a Poór Lili-díjat D. Albu Annamária színművész (Tamási Áron Színház), a Szolnay Sándor-díjat Kocsis Rudolf szobrászművész, egyetemi tanár vehette át, Bokor Béla emeritus egyetemi tanárnak, a Határokön Túli Magyarorságot Alapítvány elnökének pedig tiszteletbeli tagságot adományozott az EMKE.

F. N. L.

A két világháború sokak életét megpecsételte. Volt, aki deportáláskor kiugrott a vagonból, más koncentrációs táborban halt meg. Volt, aki haditudósító lett, rajzokon örökítette meg a háború borzalmait. Érdemes megnézi Hans Eder zaklatott férfiakat ábrázoló portréit vagy Nagy Istvánnak a gróf Bethlen Györgyről készített portréját, amelyről szintén lerí a szomorúság, keserűség, depresszió. Jó néhány festőt foglalkoztatott az emberi szenvedés megjelenítése.

Mindez csupán néhány érdekesség. A kursorok rengeteget tudnának még mesélni a

festőkről, a művésztelepekről. S a festmények is mesélnek. Amint a vernisszázson is elhangzott: az összegyűjtött anyag az erdélyi kultúra olyan szakaszához köthető, amikor valóban magas színvonalú művészetet sikerült létrehozni, mely egyenrangú volt a születőben lévő európai művészettel. A Böhm család pedig missziójának tekinti, hogy mindezt hirdesse minél többfelé. Váradról egyébként a debreceni Déri Múzeumba vándorol majd a gyűjtemény egy része. Aki teheti, nézze meg a kiállítást. Legalább egyszer. De inkább többször is.

Tóth Hajnal

Tárgyiasult barátság Érbogyoszlón

A világjárvány hátráltató hatása miatt két év késéssel került sor Érbogyoszló és a franciaországi Bondues közötti baráti kapcsolat 30 éves fennállásának megünneplésére. Ebből az alkalomból közösségi házat is avattak az érmelléki faluban húsvétkor.

Az 1989-es romániai forradalmi események hírére sokan és sokfelé megmozdultak, hogy segítsenek, támogassák a kommunizmus alól szabaduló ország lakosságát. A franciaországi Bondues településen sem volt ez másként. Nem lévén helyismeretük, találmányra ráböktek a térképre, és a Bondues-höz hasonló hangzású Buduslăut választották úti célként. Látogatásuk megismétlődött, egyre élénkebb kapcsolat alakult ki a francia „követek” és a bogyoszlóiak között. Később az érmelléki falu küldöttsége is viszonzta a látogatást. Személyes kapcsolatok jöttek létre olyannyira, hogy két helyi fiatalember is Bondues-ben találta meg élete párját. A dolog pikantériája, hogy a franciák hosszú ideig szentül hitték, hogy román ajkú barátokra találtak Érbogyoszlón. Mire kiderült, hogy valójában egy színmagyar faluról van szó, kapcsolatuk olyannyira elmé-

Didier Capelle és Tarpai Imre vágta át az avatószalagot

Lent: a két egyesületi elnök, Bereczki András és Orosz Márta (jobboldalt)

lyült, hogy mit sem számított a nemzeti hovatartozás.

Az oda-vissza látogatások egyre gyakoribbá váltak, a bondues-iek sohasem érkeztek üres kézzel, egyebek mellett számítógépekkel szereltek fel egy osztályt, emléítésre méltó az 1500 kötetes könyvadomány vagy az ajándékba hozott mikrobusz is. A hatékonyabb segítségnyújtás érdekében csakhamar létrehozták a Bondues–Buduslău Echange nevet viselő egyesületet, amelynek francia részről a 2016-ban elhunyt Antoine Decanter lett az elnöke, míg Érbogyoszlót hasonló tisztségben Tarpai Imre képviseli. 2005-ben önkormányzati szinten is testvértelepülési kapcsolatra léptek.

2020-ra tervezték ismeretségük 30. évfordulójának megünneplését, s akkor avatták volna fel az akkorra már felújított, közösségi ház-

Biharország – közélet

Az egyesület első francia elnökének emléktábláját is leleplezték

zá átépített egykori szövetkezeti ingatlant. A francia testvértelepülés finanszírozta a munkálatokat, a kivitelezés felvigyázását Tarpai Imre vállalta magára. A Covid-járvány miatt azonban késett az ünnepélyes találkozó, arra csak idén nagyszombaton került sor. Az eseményen részt vevő bondues-i küldöttséget az egyesület jelenlegi elnöke, Didier Capelle vezette. Tarpai Imrével közösen vágta át a Francia Klubként emlegetett közösségi ház avatószalagját, később a névadó emléktáblájáról rántották le a leplet.

László József „kerékpározta össze” ezt a játszóteret

Az épület elé sereglett helybelieket és a vendégeket Bereczki András nyugalmazott református lelkipásztor is köszöntötte, ő volt a falu lelkésze a kapcsolatépítés hajnalán. Csodának nevezte, hogy ilyen hosszú ideig fennmaradt és mindeközben megerősödött a két település közötti barátság, amely, mint mondta, bibliai hasonlattal élve nem homokra, hanem kősziklára épült. Ez a szikla pedig a szeretet. Ily módon sikerült leküzdeni nyelvi és távolságbeli akadályokat egyaránt – mondta a tiszteletes, és Isten áldását kérve reményét fejezte ki, hogy még hosszú évtizedekig fennmarad a Bondues és Érbogyoszló közti barátság.

Orosz Márta, a falu jelenlegi lelkipásztora a 103. zsoltár második versére alapozta mondanóját, s azt a hihetetlen ragaszkodást méltatta, amely a franciák részéről megnyilvánult. Akik még gyermekként találkoztak a bondues-i küldöttséggel, mára már felnőttek, ez is láttatja a testvéri szeretet időtálló voltát – mondta a lelkész.

A szabadtéri eseményekre tekintettel voltak az égiek, mert csak miután az új közösségi házba bevonultak az ünneplők, kezdett előbb szemerkélni az eső, majd záporra „nemesedve” eleredt. Tarpai Imre felsorolta a közös emlékeket, ismételten köszönetet mondva méltatta barátságukat, majd egyperces néma csenddel adóztak azok emlékének, akik kapcsolatuk létrejöttének kezdetén még közöttek voltak. Köszönetet mondott László Józsefnek is, aki körbeciklizte Erdély határát, és az eladott kilométer-jegyekből meg norvég segítséggel sikerült egy játszóteret kialakítani a közösségi ház udvarán. Ezután a belső térben leleplezték Antoine Decanter emléktábláját, ezen az első egyesületi elnök arcképe, illetve román, francia és magyar nyelven az őt bemutató ismertető olvasható. Múltidézőként pedig kivetítőn megtekintették azt a fotó-összeállítást, amely az 1990-es első találkozást örökítette meg.

Didier Capelle átnyújtotta a község polgármesterének azt a zászlót, amelyet a forradalom idején vittek magukkal, míg Kócza István a község jellegzetes épületeit ábrázoló molinót adott ajándékba a francia jóbarátnak. Az ünnepség során elénekelték a francia és a magyar himnuszot, aztán pedig közös ebéden vettek részt.

D. Mészáros Elek

900 év hit és kultúra – Nagyvárad számára is

Beszélgetés Fejes Rudolf Anzelm prépost prelátussal,
nagyváradai premontrei apáttal

Az őshonos váradiai számára közismert a városközpontban lévő premontrei templom, a mellette lévő rendház, az idősebbek pedig nagyrészt ma is úgy emlegetik a templom szomszédságában álló, manapság Eminescu Főgimnáziumnak nevezett impozáns iskolaépületet, hogy „a premontrei”. Azt viszont már jóval kevesebben tudják, hogy a premontrei rendnek Romániában ez az egyetlen prépostsága, továbbá, hogy a rend már decemberben betöltötte a 900. évét, és azt, hogy közeledik a Nagyváradhoz kötődő 900. évforduló is.

– *Miért éppen Nagyváradra jöttek évszázadokkal ezelőtt, alapításuk után nem sokkal, a messzi franciaországi Prémontréből a rendtagok?*

– Büszkeséggel tölt el bennünket, magyarokat, hogy az 1121-ben alapított rendünk első húsz apátságához tartozik a váradhegyfoki prépostság is. Alapítónk, Szent Norbert életében – kinek ereklyeszállítási napját május 7-én ünnepeljük –, 1130-ban telepedtek meg a szerzetesek Váradon, a várral szembeni dombon, amelyet latinul Várad előhegyének neveztek, magyarul viszont Váradhegyfoknak. Sajnos a történetkutatások nem tudják megvilágítani azt a kérdést, hogy Váradhegyfokon volt-e már előzőleg is monostor, vagy pedig a premontreiek építettek egy teljesen újat. Maga Váradhegyfok, ahol nemrég georadarozást is végeztünk, nem túl nagy térség, viszont azt is tudnunk kell, hogy a középkorban nem nagy földmunkák elvégzése volt a kifejezett

Fejes Rudolf
Anzelm váradai
premontrei apát

cél, inkább kihasználni minél jobban a természet adta lehetőségeket. Tehát ha a monostorra és templomára gondolunk, nem túlságosan nagy épületre kell gondolnunk. Maga a terület, ahol elhelyezkedett, méret szempontjából teljesen megegyezik a Franciaországban még létező középkori monostorokkal, vagyis a létrehozása korának megfelelő prépostságról beszélhetünk. Visszatérve a kérdésre: több magyarázata is van annak, miért éppen a messzi Váradra jöttek az alapítás után nem sokkal a

rendtagok. A kor szokása szerint az uralkodók sokszor meghívtak országukba egy-egy rendet, biztosítva számukra a létezés alapfeltételeit és az őket megillető jogi keretet. Az bizonyos, hogy a premontréiek ilyen vonatkozásban szerényebbek voltak, mint például a kortárs ciszterciek. A hagyomány szerint II. István magyar király, Könyves Kálmán fia hívta meg országába a premontréieket. Azt nem tudjuk, a meghívás helyhez kötött volt-e, de abban az időben a Kárpát-medence legnagyobb búcsújáró helye Szent László király sírja volt a váradi vártemplomban. Bizonyára a premontréieket is ez vonzotta ide, de mivel a kor szokása szerint egy-egy rend meghívása diplomáciai célokat is szolgált, nem csupán lelkipásztorit, feltételezhető az is, hogy a kegyhely nemzetközileg ismertté fejlesztéséhez a premontréiek is nagyrészt hozzájárultak. A történelemből tudjuk, hogy rendalapítónk, Szent Norbert a prémontréi anyamonostorunk alapítása után rövid előjárósági időszakot maga mögött tudván magdeburgi érsek lett, és ebben a minőségben birodalmi kancellár. A Szentszék az egyháznak tett szolgálatai megjutalmazásaként a magdeburgi érsekség-

A pálosok egykori templomát és rendházát több mint kétszáz éve kapták meg a premontréiek, mellette iskolát, majd jogakadémiát építettek fel

nek joghatóságot adott a lengyel püspökségek fölött, ott viszont Szent László tisztelete, édesanyja révén, ismert lehetett. Prépostságunkat a prémontréi anyamonostor és rievali premontréi apátság népesítette be, így a premontréiek komoly hidat képeztek Várad és a keresztény Nyugat között.

– *Tanító rendként is szokták emlegetni önöket, sőt a templom melletti iskolát az idősebbek a mai napig premontréiként emlegetik. Mi volt a különbség más tanító rendekhez képest, és mi volt ebben a különbségben olyan vonzó, amit máig nem sikerült a régi váradiak emlékezetéből kiirtaniuk azoknak, akik nem is kevesen és nem keveset tesznek a végleges elfeledésért?*

– A középkori alapítást követően egy másik székhelye is volt a prépostságnak: Váradszentmártonban a tatár-török pusztítás után építettek új székhelyet, ez ma is áll. Itt érte a prépostságot a kalapos király (II. József) abolíciója; ezt I. Ferenc császár szüntette meg, 1802-ben adta ki a visszaállító okiratát. A jogainkba való visszahelyezés feltétele volt bizonyos „kultúra-terhek” elvállalása, így például gimnáziumok alapítása, átvevése és fenntartása. Eredetileg a premontréi rend a szerzetesi élet önmegszentelődése mellett lelkipásztorkodással foglalkozott, ezenkívül a magyar cirkáriában (rendtartományban) hiteleshelyi működést is végzett (mai értelemben ez a fogalom igazságszolgáltatási és közjegyzőségi tevékenységet jelentett), így váltunk tanító renddé 1802-től. A visszaszolgáltatások során kapta meg a rend Nagyváradon a pálosok templomát és kolostorát, tanügyi célokra és a rendtagok lakóhelyéül. A templomot építézetileg érintetlenül hagytuk, viszont a pálos kolostorra egy emeletet építettünk, és az utca felé ki is bővítettük egy újabb szárnyal, mellé pedig felépült a Premontréi Főgimnázium és valamivel később a gimnázium mellé a Jogakadémia épülete. Aki az Úri utcán (ma R. Ciorogariu) elsétál, ezt a három funkciót egykor betöltő épületegyüttest ma is ugyanolyannak látja, mint ahogyan 1874-ben elkészült. Ma az Eminescu Főgimnázium foglalja el. Templomába került át 1934-től, egy törvénykezés miatt, Szentmártonból a prépost székhelye, viszont a konventi templom továbbra is a szentmártoni maradt. E történet miatt emlegetik a váradiak premontréinek. De bizonyára nemcsak ez az oka a tanintézet meg-

(folytatás a következő oldalon)

900 év hit és kultúra – Nagyvárad számára is

(folytatás az előző oldalról)

nevezésének, hiszen árad belőle a rengeteg kedves és kellemes emlék, amelyet az egykor itt tanult fiatalember a falai közt megélt. A premontrei tanárok nemcsak az előírt tananyagot oktatták, hanem közösséggé is formálták a diákságot a premontrei lelkeség által. Ennek jelmondatát az iskola címerében is megjelenítették a VV betűkkel, azaz „Virtute vinces”, „Az erényben győzedelmeskedsz”. Tehát a premontreiek nemcsak okos, sokat tudó embereket, hanem erényes, jó embereket is akartak nevelni. Gondoljuk el, hogy egy olyan társaság, amelyben a tiszteletadás, az emberi jóság, szeretet és a tárgyi tudás egyesül, milyen magasra tud emelni?! Ez volt a tanítási gyakorlatunk motorja és célja.

– *Mennyire ismertek még Nagyváradon vagy akár azon túl is manapság a rend emlékezetes, egykori nagyjai?*

– Sajnos emléküket újra meg kellett világitani a negyvenöt éves ateista-kommunista korszak után: a legtöbb lépés dr. Károly József Irén emlékének ápolására történt, aki tudományos munkásságával megelőzte Marconit és Popovot a szikratávíró feltalálásában, Röntgen professzor után pedig, Európában másodikként, Magyarországon elsőként ren-

A premontrei templom belseje

dezett be röntgenlaboratóriumot a nagyvárad-i premontrei főgimnázium fizikaszertárában. Az ő nevéhez fűződik Váradon az elektromos árammal való világítás bevezetése, valamint a villanytelep megalapítása, még amikor városi tanácsos volt. Később a város díszpolgárává avatták. De megemlíthető dr. Oszvald Ferenc Arisztid történelmi és levéltári munkássága: ő írta meg a középkori magyar cirkária premontrei prépostságainak történetét; ez mind a mai napig alpmunkának számít. Az ő igazgatósága idején avatták fel a főgimnázium lépcsőházában egykori tanárunk, a költő Juhász Gyula emlékrelieljét, ami Tabéry Géza egykori öregdiákunk buzgóságának köszönhető. Megemlíthetjük még Tausig Alajos Hermann Józsefet, a gimnázium utolsó igazgatóját, Várad szülöttét, aki fűvészkertjéről és a paranormális jelenségek kutatásáról volt híres. Továbbá Szilágyi Dózsa perjelt, aki Corvin-koszorús hitszónok volt, ugyanakkor a gyorsírás szakembere és az erdélyi katolikus nőszövetségek lelki atyja, valamint Telepy Sándor Marcell alperjelt, szentmártoni plébánost, aki megírta Váradszentmárton község monográfiáját, Náthafalussy Kornélt, aki 1872-ben írta meg először prépostságunk történetét, vagy az 1848-as forradalmárokat, köztük Várad szülöttét, Fekete Imre Gábort. Sorolhatnánk még nagyon sok tevékeny és híres embert, de megemlíteni már csak Mécs László papköltőt említeném meg. Ő nem volt ugyan Váradon szolgáló premontrei, de noviciátusának (újjoncévének) félidejét a váradhegyfoki konventben töltötte.

– *Gondoltak-e arra, hogy ha valamilyen csoda folytán visszakapná az iskolát a rend, be akarnák-e, illetve be tudnák-e indítani a hajdani premontrei oktatás szellemiségében a tanítást, lenne-e honnan „beszerezni” a tanerőket?*

– A mai köztudatban egy tanügyi munkásság nélküli premontrei nem is számít premontreinek, tehát egyértelmű, hogy a tanítást vissza szeretnénk állítani, viszont ennek részleteire egyelőre nem tudunk és nem is érdemes kitérni, amíg a legnagyobb probléma, az iskolaépület visszaszolgáltatása nincs megoldva, sőt újabban terítékre sem igazán kerül.

Molnár Judit

Könyvtárban verseltek a költészet napján

A magyar költészet napja alkalmából a nagyváradi Mihai Eminescu Főgimnázium IX.-es természettudományi osztálya látogatott el a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtárba Racsav Melinda könyvtáros és alulírott kezdeményezésére. Ágoston Palkó Emese magyartanár, aligazgató kísérte el a diákokat, akik maguk is kipróbálták a poétikát: közösen egy avantgárd verset írtak. József Attila egyik keltezetlen töredékét folytatták, mindegyik diák egy-egy sort tett hozzá, s mindegyik csak az utolsó lejegyzett gondolatot figyelembe véve írhatták tovább a verset.

Az avantgárd vers megírásának a célja volt közelebb hozni a diákokat a költészet világához. Ez a kis műhelymunka felhívta a figyelmet a magyar líra sokszínűségére. József Attila verseire is hatott az avantgárd stílusirányzat, amely Kassák Lajos munkái által és a XX. századi magyar költészeti alkotások révén épült be az irodalmi köztudatba.

A magyar költészet napja alkalmából egy tematikus, József Attila életművét bemutató kiállítás fogadta a diákokat. Az esemény lezárásaként a tanulók megismerkedhettek a könyvtár szolgáltatásaival és az intézmény különböző részlegeivel.

Fotók: Alin Maghiar

József Attila kötetei a megyei könyvtárban is megtalálhatók

Maguk is kipróbálták a verselést

Íme az elkészült közös vers:
**Amikor verset ír az ember,
 mindíg más volna jó,
 a szárazföld helyett a tenger,
 kocsi helyett hajó.**

**Amikor verset ír az ember
 nem írni volna jó,**
 szárnyalna a gondolat,
 de mégsem kiváló
 addig alakul, míg már passzol
 míg megszabadul a gátaktól.
 A szabadság édes érzése,
 a madarak reggeli zenéje,
 átdalolják a reggelem.
 Frissen, üdén ébredve
 átjár a tavaszi szél melege,
 ülök a dombon melegedve,
 nap süt le rám,
 ragyogó sugarával
 aranyozza be a napot
 árasztja el a teret
 majd mint a természet újra éled.
 A láng nem aludhat ki soha
 míg együtt vagyunk,
 s jól érezzük magunkat,
 más nem számít csak a boldogságunk,
 életünk egyik fő célja csak ez lehet,
 harcolnunk kell érte, jöhet hideg, meleg
 állunk elébe rendületlen.

Majoros Enikő
 könyvtáros

TÓTH HAJNAL

Kis piros pizsama

Az anyák napja nekem a születésem napját is jelenti. Egy vasárnap délben jöttem világra. Már akkor sem szerettem kora reggel érkezni... Nyíltak, illatoztak az orgonák. Anyutól mindig orgonát kaptam születésnapomra. Anyám orgonái.

Szép, napsütéses vasárnap volt, és már nagyon vártak a szüleim: anyu, másoknak a családban Juci vagy Juliska, meg az édesapám, Ernőke, meg a hodosi anyai nagyanyám, akit az unokák Naná néven szólítottak.

Anyu sokszor nevetve mondta: benne vagyok egy autó árában. Kezelésekre kellett járnia, kórházban is feküdt várandóssága idején. Várt türelemmel azért, hogy nekem életet adjon. Visszagondolva önzőségeimre, elkényeztetettségeimre, ostobaságaimra, nemtörődömségből elkövetett vétkeimre, arra jutok: jobban jártak volna szüleim avval az autóval.

Gyermekkorom csodásságaihoz hozzátartozott sok minden. Virágoskert, a sárga-fehér Csöpi macska, Naná krumplis palacsintája, anyu rózsaszörpje, Ernőke sokat hallgatott fekete bakelitlemezei, a lemezezés, pompás pillanatokat megörökített fekete-fehér fényképei, unokatestvéreimmel való játszások. Csodásságok és temérdek szeretet. Így egyszerűen.

Az első nagy fájdalom az életemben a nagymamám elvesztése volt. Azután az apám halála, amikor tizenhét éves voltam.

Anyu maradhatott velem, mellettem legtovább. De nem elég sokáig. Sosem elég.

Tizenegy évvel ezelőtt egy éjjelen anyu rosszul lesz. Ezt megelőzően voltak ugyan arra utaló jelek, hogy valami nincs rendjén. Előfordult nemegyszer, hogy amikor felért a negyedik emeletre, nehezen szedte a levegőt. Anyu csak legyintett, amikor szavát tettem. „Nálunk a családban ez hagyomány. Az asszonyok asztmásak, néha fulladnak. Ezt nagyanyámtól örököltem, nem kell vele törődni” – mondta anyu.

Azon a tizenegy évvel ezelőtti áprilisi éjen anyu fulladozik, azután már csak hörög. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy otthon

vagyok, azonnal hívom a mentőket. Viszi a mentő anyámat a kórházba. Kétségbeesetten rohanok le a lépcsőkön, hogy menjek utána taxival. A harmadikra érve elpukkan az égő azon az emeleten a lépcsőházunkban. Meg fog halni! Jaj, nem akarom! Anyám lelke.

Rettegve megyek a kórházi recepcióshoz. Szívem riadt madárként repdes. A recepció közömbösen közli: várjak, anyám benn a sürgősségin. Nem tudom, mennyi idő telik el. Minden perc iszonyatosan hosszú ilyenkor. Egyszer csak nyílik az ajtó. Anyut kerekesszékekben gurítják ki. Gyöngye, sápadt. De próbál mosolyogni. Él! Fölviszik a kardiológiai áram. Fölkísérhetem. Kiderül: víz volt a tüdején, lecsapolták a folyadékot, baj van a szívbillentyűvel, s ezért történt mindez. Anyám szíve. Anyám áldott szíve...

Hazaküldenek. Nem maradhatok éjszakára. Gyalog baktatok haza, hogy azzal is teljen az idő. Alig várom, hogy végre reggeledjen. Lélekszakadva futok a kórházba megint. A kórterem ajtaja épp kicsit nyitva. Az első kép, amit megpillantok: anyu háttal ül nekem. Ücsörög az ágyon a kopott kórházi köntösben, és valami ételt kanalaz tálkából. Olyan boldog és megkönnyebbült és felszabadult ritkán voltam életemben, mint ott, akkor, abban a pillanatban egy sivár kórterem előtt.

Annyi időt töltök a kórházban anyuval, amennyit csak lehet. Beszélgetünk, bár még nagyon gyenge, néha bele kell szippantani az oxigénmaszkba. És... érterem aggódik. Most is. Mint mindig. Hogy milyen sápatag és nyüzött vagyok. Hogy fogytam. Hogy látja, mennyire megviselt ez az egész. Neki kezd visszatérni a színe. Néz reám fürkészőn, szeretettel a ragyogó sötét szemével. És rádöbbenek: milyen régen nem néztem anyám szemébe ilyen mélyen, figyelmesen. Mert sokszor csak hazarohantam vagy -vándorogtam a napilap szerkesztőségéből. Anyu elém tette az ételt. Mindig készített valami finomat a kedvenceim közül. Ha úgy látta, valamiért nagyon bánatos, rosszkedvű vagy ideges vagyok, megkérdezte: „Keverjek

neked egy pohárka mézes pálinkát?” Sokszor alig figyeltem rá. El voltam foglalva fontos vagy fontosnak vélt dolgaimmal, kis hülyeségeimmel, szerkesztőségi problémákkal, szerelmekkel, egyebekkel. Csak anyám szemében nem figyeltem meg a fényeket...

Néhány nap múltán hazaengedik anyut a kórházból. Ez megint oly boldogság. Hétfvége, virágvasárnapra már itthon lehetett. Ez lett az ő dicsőséges hazajövele, újjászületése. Húsvétra az áldott jó szomszéd néni, Aurica, akivel évek óta segítjük egymást, süt nekünk is tésztát.

Az a húsvét rendkívüli megváltás és feltámadás volt, anyám megváltása és feltámadása. Azt mesélte anyu: „Tudod, kislányom, ott feküdtem a sürgősségin. Ugrált körülöttem egy kedves fiatal orvos. Sürgőttek-forogtak a nővérek. Én meg mind csak azt láttam magam előtt, ahogy te otthon

szaladsz oda hozzám a kis piros pizsamában, állsz mellettem, és sírsz, és azt mondd, ne hagyjalak itt. És ez visszahozott. Újjászülettem.”

Azon a tizenegy évvel ezelőtti születésnapomon az volt az ajándék, hogy anyu él. És ragyogott a nap. És nyíltak, virágoztak, pompáztak az orgonák, gyöngyvirágok.

Anyu még három évig maradhatott velem ebben a földi létben. Eljött az a pillanat, amikor nem lehetett megmenteni. Nem tudtam megmenteni. Mindhiába volt minden csüggedés, aggodás, küszködés, ima és káromkodás, félelem és remény.

Egy mentorom-barátnőm megjegyezte: „Kinőtted a kis piros pizsamád.” De nem, nem nőttem ki. Amikor érett-éretlen csitriként belebújok a kis piros pizsamámba, mindig eszembe jut az a tavasz, anyám újjászületése.

TÓTH ÁGNES

A jóslat

Nyíltak az orgonák, virágozott az akác, tombolt a bazsarózsák édes illata, s amíg a május odakint harsánykodott, addig az én drága jó anyám odabent némán tűrte a tolófájásokat, melyeket én okoztam neki. Harsánykodhatott volna ő is, de úgy vélte, az ő korában fegyelmezettnak illik lenni, így történt aztán, hogy a bába, aki hozzászokott a vajúdó asszonyok sikoltozásához, nem gondolta, hogy másodperceken belül szemügyre akarom venni e bűnös világot, és pár percre átment a szomszéd helyiségbe. Én meg abban a pillanatban hatalmas elánnal, mint akit jól fenékbe rúgtak, kiugrottam a külvilágba, fejfelé előre, egyenesen az ágytámlát célozva meg, s ha a köldökzsinór csak egy paraszthajszállal hosszabb, azonnal kipróbálom, hogy az én fejem keményebb-e vagy az ágy vége.

A nagy ijedségen kívül szerencsére nem történt komolyabb baj, így aztán személyemben egy teljesen ép csecsemőt ölelhetek magukhoz drága szüleim. És nem is

akármilyet! Rengeteg aranysárga hajszál kunkorodott a kobakomon, s attól úgy virítottam, mint az érett sütőtök, és ettől mindenkinek, aki csak rám nézett, nevetnie kellett.

A hagyományos házaspároktól eltérően anyu nyolc évvel idősebb volt apunál, de apu ezt a korkülönbséget nemcsak hogy nem szégyellte, de egyenesen szenzációként könyvelte el, titokzatosan mondogatva, hogy lám-lám, mégis bevált a jóslat.

– Meséld el, meséld el azt a különös jóslást! – unszoltam az ölébe mászva, és türelmetlenül vártam az izgalmas történetet, amelyet töredékeiben már sokszor hallottam, de nem bírtam betelni vele.

„Az úgy volt – mesélte sejtelmesen apám –, hogy már vége felé közeledett a második világháború, az oroszok Zsukov tábornok vezetésével hatalmas csapást mértek a németekre, akik velünk, szövetséges magyar

(folytatás a következő oldalon)

A jóslat

(folytatás az előző oldalról)

➤ katonákkal együtt észvesztve vonultak visszafelé. Amióta Zsukov átvette az orosz hadsereg irányítását, nem tudtunk többet előrenyomulni. Ez az orosz tábornok kiengedte az összes szibériai politikai foglyot és valamennyi bűnözőt a börtönökből, és őket vette be az első vonalban. Az időjárás is nekik kedvezett, hiszen ők edzettebbek voltak, mert hozzá voltak szokva a nagy hidegekhez. Így aztán senki sem tudta feltartóztatni őket. Sem a német, sem a magyar hadsereg. Hatalmas hó volt és fagy. A 40 fokos hidegben befagytak a tankjaink és ágyúink, alig maradt harckocsink mozgásban. Már utánpótlást sem kaptunk. Sem élelmiszert, sem lőszert, sem kötszert. Havat nyaltunk víz helyett, a bakancsunkat papírral béleltük ki, és rongyokba burkolóztunk. Közben a partizánok egyre több támadást intéztek a hátrahagyott gyalogság ellen, ezért az menekülés közben a legnagyobb szenvedésnek volt kitéve. Akik nem fagytak meg, vagy akiket nem ért találat, mind fogságba estek.

Esseni Krupp típusú harckocsimban három bajtársammal együtt menekültünk. Amikor kifogyott az üzemanyag, elővettem a gumicsövet, és a beragadt, felborult harckocsik tartályaiból leszívтам a még megmaradt üzemanyagot, vagy ha tele kannát találtam, azt is átraktuk a mi kocsinkba, hogy minél messzebb kerüljünk a katyusáktól. Így haladtunk sebesen előre. Körülöttünk hatalmas káosz és ordítózás. Az eszeveszetteen menekülő gyalogosok a harckocsikra kapaszkodtak fel. A mi kocsinkon is annyian csüngtek, hogy úgy nézett ki, mint egy hangyaboly, és már a sebesülteket sem tudtuk felvenni, hiába könyörögtek, mert nem fértek el, ráadásul a kapaszkodók rúgták-vágták egymást, hogy helyhez jussanak. Sokan lehulltak, így aztán azok is ott fagytak meg, akik megmenekülhettek volna. Iszonyú volt.

Rengetegen elpusztultak, de rajtunk semmi sem tudott kifogni. Mindenütt feltaláltuk magunkat. Ha már nem bírtuk elviselni az éhséget, átkutattuk bajtársaimmal a halottak zsebét, tarisznyáját, s megettük, amit ott találtunk. Ha a kenyérük véres volt, azt a részt levágtuk, a többit megettük, és havat nyaltunk hozzá. Ha már nagyon fáz-

tunk, lehámoztuk az elesettek kabátját, bakancsát, összeszedtük a fegyverüket, a lőszertartalékjukat. Hajtottam éjjel-nappal. Már majd elájultam a fáradságtól, és csak a becsapódó lövedékek zaja tartott ébren. Roncsák zászlós, a parancsnokunk hangosan imádkozott mellettem. Lassan lecsukódott a szemem, aztán egy óriási zökkenésre riadtam fel. Nekiveztem a kocsit egy hatalmas fának. Amikor kiszálltunk, földbe gyökerezett a lábunk. Egy félelmetes szakadék tátongott előttünk. Legalább hatvan méter mély volt. Ha nincs ott a fa, lezuhantunk volna. Jól imádkozott a cseh fiú! Onnan aztán nagy nehezen hátratulattam, és folytattuk az utat.

Elértünk végre Lembergbe. Rettenetesen le volt pusztulva a város. Mindenütt romok, halottak, kiégett házak. Elővettem a fényképezőgépet, és készítettem pár megdöbbenítő képet.

A szétbombázott állomás melletti szántóföldön cigánykaravánra bukkantunk. Itt vertek tanyát télire. Nagy gödröket ástak a földbe, azokban öten is meghúzódhattak, s ott gyújtottak tüzet. A gödrök felett kukoricakörökből csúcsosan tetőt raktak össze, és jól bevették sárral.

A szántóföld szélén domb emelkedett a magasba. Annak a tövében húzódtunk meg a harckocsival. Már erősen szürkült, amikor a tőlünk alig harminc méterre lévő, gúlába rakott kukoricakörökből füst tekeredett felénk, majd előbújt egy vén cigányasszony, és integetni kezdett. A pipámat a fogam közé szorítottam, a géppisztolyomat kibiztosítottam, és elindultam felé. Jobb volt elővigyázatosnak lenni, mert a partizánok elég sokszor tettek kárt bennünk, különböző fondorlatokat alkalmazva.

– Mit akarsz, öreganyám? – kérdeztem, mire csodálkozva kérdezett vissza:

– Jáj, hát ti is mágyárok vágytok, ídes fiam?

Leengedtem a fegyveremet, és szóba elegyedtünk. Elmondta, hogy két fia veszett oda a háborúban, és most a harmadik fiát és a lányát várja be itt, akik élelem után kutatnak. Aztán kivette a szájából nagy cseréppipáját, és azt mondta:

– Hallod-e, te katona, látom, pipázol te is, ha adsz nekem egy kis dohányt, megjóslom a jövődet.

Nagyot nevettem a helyzet furcsaságán, öreg, barna tenyerébe nyomtam a pipadohányos zacskómat, amiben még volt egy kis albán dohány, és miután beinvitált a kerek verembe, ami fölött kupolaként tornyosultak a gúlába rakott kórók, leültem mellé a földre terített farkasbőrre. Olyan áldott jó meleg volt lent, amelyet már régen nem éreztem, de volt akkora füst, hogy majd kimarta a szememet. A tűz lángjánál az aszszony pipára gyújtott, majd egy pakli öreg kártyát kotort elő a zsebéből, keverni, raskogatni kezdte a lapokat, árnya óriás denevérként verdesett a verem oldalán, nagyokat pöfékelt, aztán mélyen a szemembe nézett és azt mondta:

– Szerencsés fickó vagy. A halál hiába liheg a sarkadban, le fogod hagyni. Olyan lányt fogsz feleségül venni, akiről még sose hallottál. Látod ezt a fekete hajú nőt? Hát ő az! A születésének az éve rá van írva egy kerek járműre, amin te ülsz. Ez nem lehet más, mint a harckocsidnak a száma. Olyan igaz, mint ahogy itt ülünk! Ne morogj itt nekem, hanem figyelj, mert a sorsodat mondom. Úgy látom, a betegségek nem kerülnek el, mégis hosszú életed lesz, és egyszer nagyon sok pénzt fogsz nyerni.

– Egy szavadat sem hiszem el, öreganyám – mondtam nevetve –, ugyanis a harckocsim száma szerint a fekete hajú hölgy nyolc évvel idősebb lenne nálam, és én nem leszek bolond egy nálam majd tíz évvel öregebb nőt feleségül venni. Ráadásul menyasszonyom van!

– Aha, aha – bólogatott a banya gúnyosan –, majd meglátod, hogy én nem tévedek soha. Megezem a pipámat, ha nem mondtam igazat – jelentette ki, és nagyot köpött a lábam elé.

Kimásztam a gödörből, és mosolyogva néztem az utánam kandikáló kormos arcát, amely olyan volt, mint egy üszkös, öreg fadarab.”

Apám rengeteg viszontagság után 1944 decemberében végre hazaérkezett szülővárosába, Nagyváradra. Huszonnégy éves

volt, hároméves kegyetlen frontszolgálatlaltal maga mögött. A politika fintoraként 1941-ben magyar földről indult, és 1944 telén román földre érkezett vissza. A következő évben a Postán kapott állást. Munka után önkéntesként járta a várost összeírni az életben maradt embereket, állatokat és amit még kellett. Így találkozott a fekete hajú, hófehér mosolyú lánnyal, aki az ukrán határ mellől, Máramarosszigetről menekült Váradra özvegy anyjával abban a reményben, hogy itt munkát találnak, és nem halnak éhen.

Amint megpillantották egymást apámmal, azonnal eldőlt a sorsuk. Később pedig, amikor a házasságlevelük is igazolta, hogy anyu nyolc évvel idősebb apunál, nagy elismeréssel koccintottak a cseréppipás, vén cigányasszony emlékére.

Jó évtizeddel az után, hogy véget ért a második világháború, még nehéz idők jártak, és az emberek úgy próbáltak segíteni magukon és egymáson, ahogy tudtak. Ezt gyerekként is érzékeltem. Mind az udvarbeliek, mind az utcánkban lakók meghatározó szerepet játszottak az életemben. E különös sorsú emberek, a titkok, amelyeket magukban hordoztak, úgy vonzottak, mint vasat a mágnes, örökké izgalomban tartották a fantáziámat, és sok-sok kalandos eseménnyel gazdagították ifjúkori életemet.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyvárad) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündéralom (gyermekversek, Holnap Kulturális Egyesület, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020). Fenti prózája részlet a Mámikák szűzmáriái c. kisregényéből (2009, Mákvirág kiadó).

CZILLI ARANKA

Mentés másként

Ráncaimnál csak a magányom mélyebb,
amikor a fák törzsén végigcsorgó
alkony hűvösében kereslek téged.

Nem az idő a haragosunk,
hanem a hirtelen ránk szakadt
súlya a tegnapnak.
Apróvá töpörödtünk ott benn,
s a test, a balga, követni próbálja
magzatpózba csavarodó álmainkat.

Kilépsz a fák közül.
A fény két levél fölött
Ránk csodálkozik.
A kacagás leemel
egy évtizedet a válladról –
könnyű és gyönyörű vagy.

A nap összecsomagolja
életízű terveinket és átmenti
egy reménytelen holnapba.
Hogy szeretsz, hogy szeretlek,
megérik a csillagok,
és ráncainkba belesimulnak:
szállunk a sötétben,
mint útjukat kereső, világító
pityangpihe-szirmok.

Csütörtök

Olyan meztelen vagyok itt
mint egy sápadt neoncső
a fűtetlen konferenciaterem
alacsony egén.
A csíksomlyói fehér falak mentén
az égből aláereszkedik a tél.
És te nem jöttél.
Olyan vagyok, mint egy itt felejtett égő
amihez nincs már kapcsoló.
A sötétből mind hozzám szállnak
a szédült legyek.
Madonna, öltözz napba –
eltévedtem az embersötétben ma!

Világok határán

Álmomban az eget a vállunkra kaptuk,
és bekuckóztunk alája sápadtra fázva,
s úgy vártuk, hogy a felkelő nap majd
égbolt híján az ölünkbe pottyan.

Azt mondd, nézd, milyen szép a világ,
arcodat nézem, a tündöklő csodát –
igen, hát persze, hogy gyönyörű a világ!
A boldogság olyan szokatlan magasban
van, beléd szédülök, ha meg nem kapaszkodom
egy kőkemény valóságrogben.

Álmomban is éreztem a reggel hűvösét –
Elengedtem az eget, meztelen maradtál,
de a csillagok hozzád tapadtak:
szeplőiddé lettek.
Megértem őket, ismerem fájalmát
az elengedésednek.

Kukorékol a holnap:
versembe rejtelek.

NÉVJEGY

CZILLI ARANKA 1982. május 14-én született Kovásznán. Költő, író, magyartanár, három gyermek édesanyja. 2005-ben diplomázott a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem néprajz–magyar szakán, 2007 óta tanít a kovásznai Kőrösi Csoma Sándor Líceumban. A Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület égisze alatt működő Ignác Rózsa Irodalmi Körben író-olvasó találkozókat, rendhagyó irodalomórákat szervez. Kötetei: Nyitott ablak; A varázslatos szekrény. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának Fial Alkotók ösztöndíját 2018-ban, a Térey János alkotói ösztöndíjat 2020-ban kapta meg.

KEREKES ISTVÁN

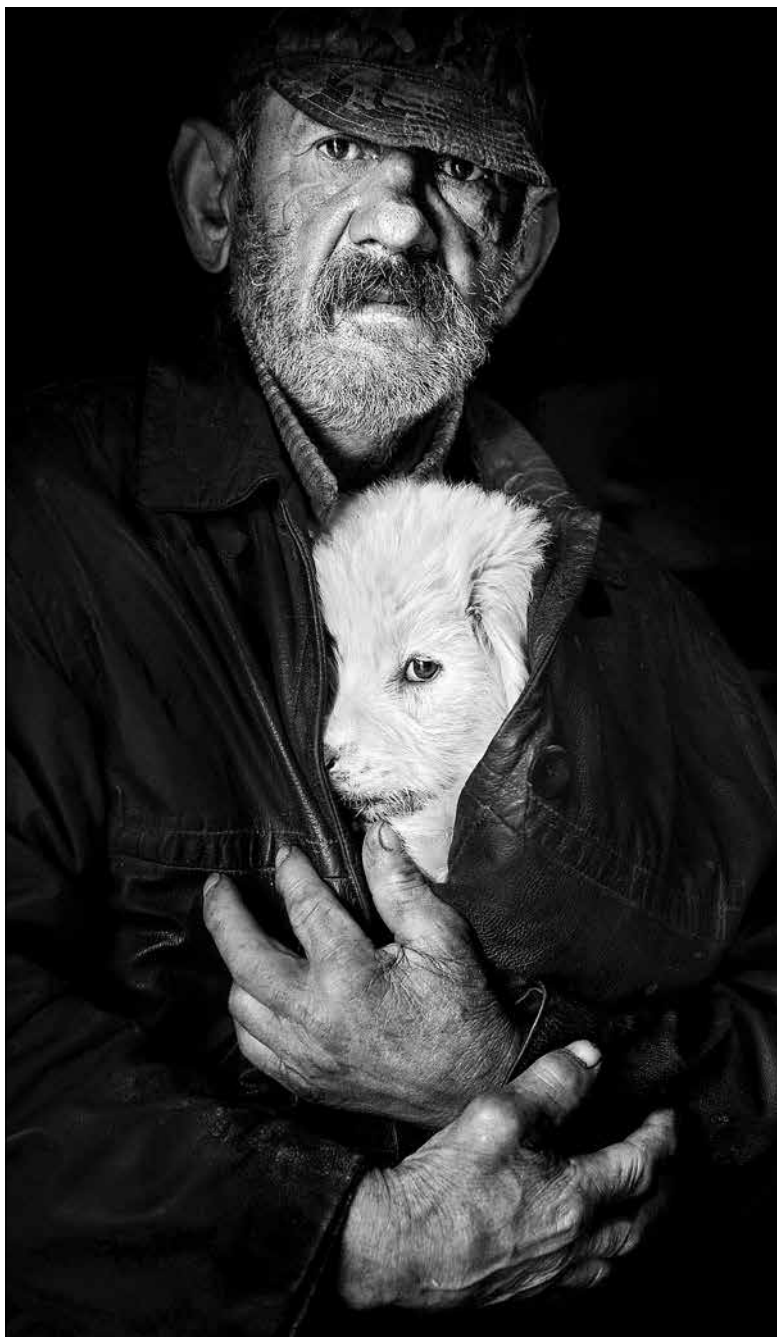
A beteg kutya

A juhászkyakölyök lebetegedett. Nem tudott járni. A juhász a kabátjában melegítette a jószágot. Az állatorvost várták, de mivel nehezen megközelíthető a hely valahol az Erdélyi-szigethegységben, nem volt egyszerű eljutnia ide a doktornak a faluból.

A csobán a juhokat őrizte a hegyen. A kutyakölyök még csak tanulta a „szakmát”, csak hát megbetegedett. Amúgy mindegyik juhásznak van már telefonja, így ez a pásztor is tudta értesíteni a hegyi legelőről az állatorvost. Azóta nem jártam arra. Remélhetőleg a kutyakölyök meggyógyult, és remek pásztorkutyává cseperedett...

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotópályázatának nagydíját immár három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); 2019-ben és 2021-ben pedig Szathmári Pap Károly aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Tavaly a 14. iPhone Photography Awards nagydíját érdemelte ki. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

A 30 éves Festum Varadinum idején programja

Nagyvárad magyar közösségének legjelentősebb kulturális rendezvénysorozata három évtizeddel ezelőtt, 1992-ben indult útjára. Az érdekvédelmi szövetség Bihar megyei szervezete mellett a szervezésben az első alkalomtól kezdve részt vállaló magyar történelmi egyházak mellé felsorakoztak a kulturális intézmények, és az évek során egyre több civil szervezet, illetve tanintézet is csatlakozott.

Az idén is minden korosztály megtalálhatja az érdeklődési körének megfelelő rendezvényt: színházi előadások, kiállítások, koncertek, könyvbemutatók, tudományos értekezések, iskolanapok váltják egymást **május 15-től 29-ig**, és újra megrendezik a várban a majálist. A részletes programot (időpont, rendezvény, helyszín) itt közöljük. A szervezők fenntartják a változtatás jogát.

Május 15., vasárnap

- 11 óra: Szent László egyházmegyei zarándoklat körmenettel – római katolikus bazilika
- 17 óra: A Bihari Református Egyházmegye székházának felavatása – várad-újvárosi református templom
- 18 óra: *Az öreg hölgy látogatása* – színelőadás – Szigligeti Társulat, Szigligeti Színház, nagyterem
- 19 óra: *DöntésKÉSZ* – ökumenikus találkozás – Moszkva kávézó (Szilágyi Dezső, ma Moscovai u. 12. sz.)

Május 16., hétfő

- 9 óra: *„Nem középiskolás fokon tanít-tani”* – iskolanap a Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnáziumban
- 17 óra: *Cívis házak* – szabadtéri kiállítás megnyitója – Szent László tér
- 19 óra: *Ahogy tetszik* – az egri Gárdonyi Géza Színház előadása – Szigligeti Színház, nagyterem
- 21 óra: Folkest a Soroglya zenekarral – Lokál (Nagysándor József, ma Aurel Lazăr u. 1. sz.)

Május 17., kedd

- 16 óra: *Örökségünk* – népművészeti tárlat megnyitója – nagyvárad vár
- 17 óra: Ady 250: *„Ne félj, hajóm: rajtad a Holnap hőse”* – képzőművészeti tárlatnyitó – római katolikus püspöki palota

- 17.30: *Tisztelet a magyar bakának* – Papp István és Takács Dániel színművészek emlékestje – Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ
- 18 óra: *A kriminalisztika története Nagyváradon* – Kádár József jogász előadása – a Nagyvárad Magyar Diákszövetség (NMD) székhelye (Fekete Sas palota, I. emelet)
- 19 óra: *A nagymama* – az egri Gárdonyi Géza Színház előadása – Szigligeti Színház, nagyterem

Május 18., szerda

- május 18–22.: *Partiumi Diáknapok* – a Partiumi Keresztény Egyetem Diákszervezetének (PKED) rendezvényei
- 12 óra: *Varadinum Junior* – iskolanap a Mihai Eminescu Főgimnáziumban
- 13 óra: *Innováció az óvodai oktatásban* – kézműves gyermekfoglalkozások – Iosif Vulcan Főgimnázium amfiteátruma
- 15 óra: *„Haza – az ifjúságba”* – emlékezés Dutka Ákosra, Léda-ház (Fő, ma Republicii u. 59. sz.)
- 17 óra: Fodor József vikárius könyvének bemutatója – római katolikus püspöki palota
- 19 óra: *Széchenyi és Crescence* – Kocsis István darabjának felolvasó-színházi bemutatója – Partiumi Színházi Gyűjtemény (Pavel u. 10. sz.)
- 20 óra: Folkest a Soroglya zenekarral – Gekko Pub (Körös, ma T. Vladimirescu u. 40. sz.)

Május 19., csütörtök

- 14 óra: *„Nemzetemnek vagyok katonája”* – gyermekrajzpályázat eredményhirdetése – vár
- 14 óra: *Szent László, a lovagkirály* – rajzpályázat díjkiosztója és kiállítás – Szent László Római Katolikus Teológiai Líceum díszterme
- 17 óra: *Patachich Ádám-emlékkonferencia* – római katolikus püspöki palota
- 18 óra: *Térképűvek Trianon árnyékában* – Segyevi Dániel geográfus könyvének bemutatója – Ady Endre Emlékmúzeum
- 18 óra: *Sügérségtől incelegig* – női szemmel – Magyar Sára kötetének bemutatója

- Bunyitay Vince Könyvtár (Kanonok sor 11. sz.)
- 19 óra: A debreceni *Alföld* folyóirat estje – Léda-ház
- 19 óra: Vokál-szimfonikus hangverseny – római katolikus püspöki palota

Május 20., péntek

- 8 óra: Iskolanap a Szent László Római Katolikus Teológiai Liceumban
- 11 óra: Lázár Ervin-mesedélelőtt – 11. Sz. Általános Iskola
- 12 óra: Kiállítás és koncert a Művészeti Líceum diákjainak alkotásaiból, ill. előadásában
- 17 óra: *Ismeretlen Érmellék II.* – Dr. Szabó József helytörténeti kötetének bemutatója – Léda-ház
- 18 óra: Unitárius istentisztelet és kulturális műsor – Nagyvárad-bihari Unitárius Egyházközség
- 18 óra: *Tehetségre hangolva* – jótékonysági fúvóskoncert – a Királyhágómelléki Református Egyházkerület (KREK) székházának udvara
- 19 óra: Kormányos László könyvének bemutatója – római katolikus püspöki palota

Május 21., szombat

- 11 óra: Babelőadás – Rhédey kert (ma Bălcescu park)
- 15 óra: „Nemzeti” építészet Nagyváradon a XX. században. Szecesszió és újromán stílus – értekezés – Léda-ház
- 16 óra: „Színek zengése! Fények zúgása!” – Ézsiás Gyöngyike tárlatának megnyitója – Tibor Ernő Galéria
- 17 óra: A debreceni Kodály Filharmonikusok operettestje – Szigligeti Színház

Május 22., vasárnap

- 10 óra: Ünnepi istentisztelet – szolgál a nagyvárad református gyülekezetek összehívott kórusa – várad-olaszi református templom
- 12 óra: Nyílt nap a Könyvmentők Egyesületénél (Szacsavay, ma Cuza Vodă u. 27. sz.)
- 16 óra: *Gyémántlégkör* – versantológia bemutatója – Léda-ház
- 17 óra: *Indulóktól a filmzenéig* – koncert – Holnaposok szoborcsoport
- 18 óra: *Szép Szilágységünk* – könyvbemutató – Léda-ház

Május 23., hétfő

- 18 óra: *Varadinum könyvmaraton: az Újvárad* friss számának és a Holnap Kiadó újdonságainak bemutatója – Léda-ház

- 19 óra: A Horváth Imre Emlékszoba megnyitása – Léda-ház
- 20 óra: Folkest a Soroglya zenekarral – Bodega (Arany János u. 7. sz.)

Május 24., kedd

- 10 óra: Kutyszerapiás foglalkozás – Bonitas Speciális Oktatási Központ
- 10 óra: *Történelmi korok, várak és kastélyok* – makettkiállítás – Nicolae Bălcescu Általános Iskola
- 11 óra: Táncbemutató – Bonitas Speciális Oktatási Központ
- 14.30: *Generációk találkozója* – Szacsavay Imre Általános Iskola
- 17 óra: Műhelybejárás és mini workshop a Lüster porcelánműhelyben (Szigligeti Ede u. 1. sz.)
- 18 óra: *Az Aranybulla – A törvény és története* – Zsoldos Attila tanulmányának bemutatója – Léda-ház
- 19 óra: *Az egérfogó* – a székesfehérvári Vörösmarty Színház előadása – Szigligeti Színház, nagyterem
- 20 óra: *Macskafogó* – PKE

Május 25., szerda

- 17 óra: Koncert finn zeneszerzők műveiből – Posticum (Teiului u. 26. sz.)
- 18 óra: *Várad műhely* – Bakó Endre kötetének bemutatója – Léda-ház
- 19 óra: Janus Pannonius-émlékest – Léda-ház
- 19 óra: Szimfonikus hangverseny – római katolikus püspöki palota
- 20 óra: Folkest a Soroglya zenekarral – Moszkva kávézó

Május 26., csütörtök

- 17 óra: Gazdasági konferencia és üzletember-találkozó – Fix Makerspace (római katolikus püspöki palota, alagsor)

Május 27., péntek

- 17 óra: *A gyűjtő vezet* – tárlatlátogatás és beszélgetés ifj. dr. Böhm József műgyűjtővel – római katolikus püspöki palota
- 18 óra: *Feketeerdő monográfiája* – Homonnai Gábor könyvének bemutatója – Léda-ház
- 18 óra: *Szent László városa az én városom* – Fotópályázat eredményhirdetése, kiállítás – Vildár István Stúdiógaléria (vár, C épület, I. emelet)

Május 28., szombat

- 9 óra: *Majális* – vár (részletes program a <https://festumvaradinum.ro/programok/> oldalon)

Május 29., vasárnap

- 9 óra: *Majális* – vár (részletes program a <https://festumvaradinum.ro/programok/> oldalon)
- 10 óra: Ünnepi istentisztelet az evangélikus templomban
- 18 óra: *Gül baba* – a Szigligeti Társulat operett-előadása – Szigligeti Színház, nagyterem

Nagyvárad helyett Szabadság

Közel hatvanöt évig viselte a *Nagyvárad* nevet a lap, amely társadalmi és gazdasági napilapként hirdette meg magát 1870 júliusában, az első szám fejlécén. Az impériumváltás után az egyre erősödő türelmetlenség minden iránt, ami kisebbségi, főleg magyar vonatkozású, annyira erős lett Romániában, hogy a cenzúra tilalma miatt a sajtóban sem jelenhettek meg a magyar helységnevek. Aztán eljött az a nap is, amikortól nemcsak a cikkekben vagy hirdetésekben nem használhatták a helységek magyar elnevezését, de az újságok fejlécéről is letiltották azokat. Korabeli kiadványok cikkeinek felhasználásával alább a *Nagyvárad* napilap kötelező névváltoztatásáról emlékezünk meg.

1934 januárjában *Nagyvárad helyett Szabadság* címmel jegyez cikket m. s. monogrammal Marót Sándor. Ebből az írásból szemezge-

tünk kicsit, mielőtt jobban belemerülnénk a témába. „A mi lapunkat hatvanöt esztendővel ezelőtt akkor alapították, amikor ez a város fejlődésnek, virágzásnak indult. Amikor a körösmenti kis magyar város polgárainak munkájából, erejéből és akaratából a vidéki nagyvárosok soraiba küzdötte fel magát. Ennek a városnak a fejlődése és a *Nagyvárad* című újság tehát egyazon bölcsőben ringott. Együtt növekedtek, erősödtek, egyet akartak. Közös volt az örömről, a bánatunk. Mint hú hitestársakat forrasztotta össze hosszú időn át jólétben, kultúrában, sorscsapásokban *Nagyvárad* városát magyar újságjával, a *Nagyvárad* raddal. Jöhetett háború, eszmei és politikai áramlat, kitartottak egymás mellett, és a román impérium sem szakította meg eddig ezt a köteléket.”

Nem szakította meg „ezt a köteléket” 1933. december 31-ig, amikor Duca miniszterelnök meggyilkolása miatt (1933. december 29.) Bukarestben, Kolozsvárott, Nagyváradon és más városokban, végül az egész országban ostromállapotot hirdetett a kormány. Az egész ország területén kihirdették az előzetes cenzúrát. Újra cenzúrázták a lapokat, még ha ez a cenzúra nem volt is olyan kemény, mint a '20-as években, amikor egész hasábok, néha oldalak jelentek meg fehéren a napilapokban az árgus szemmel figyelő, sokszor a magyar nyelvet nagyon gyengén ismerő cenzoroknak betudhatóan.

Ostromállapot volt tehát, és a kivételes intézkedések diktáltak, ezeket mindenkinek el kellett fogadnia és alá kellett vetnie magát. A kiadó és a szerkesztőség számára ez azt jelentette, hogy a lap nevét *Nagyváradról Szabadságra* változtatta meg. Néhány napnak el kellett telnie, amíg a szükséges technikai munkákkal elkészültek, de az átállás hamarosan megtörtént. Persze a régi *Szabadsághoz* is szép emlékeik fűződtek mind az olvasóknak, mind a szerkesztőknek, újságíróknak, hiszen a *Nagyvárad* mellett az is fontos sajtóorgánuma volt a város magyar közönségének. Itt jegyezzük meg, hogy 1918-ban Hegedüs Nán-

A cenzúrázott *Nagyvárad* 1934. január 5-i fejléce a nevet még őrzi, bár a város nevét már románul kell írni

A napilap nevet váltott január végére, de az olvasók „szoktatásához” még feltüntették a korábbi lapnevet. Érdekesség, hogy a téves sorszámot és dátumot – bizonyára a nyomdában – kézzel írták át

dor lett a főszerkesztője a *Nagyváradnak*, s az újság 1921-ben magába olvasztotta a *Szabadságot*, a kiadó tulajdonosa pedig a Sonnenfeld Adolf Részvénytársaság lett. A *Szabadság* szerkesztőségének munkatársai a beolvasztás után a *Nagyvárad* íróasztalainál dolgoztak tovább.

Idézzük újra Marót Sándort: „Amikor tehát a *Szabadság* kerül fel lapunk homlokára, csak a régi köztisztelt névhez nyúlunk, csak a címben történik majd változás. Tartalomban, programunkban, célkitűzésünkben azok maradunk, akik eddig voltunk. És ez a cél változatlanul csak azt jelenti: mindent az itt élő magyar kisebbség, a város közönségének javáért és boldogulásáért. A *Szabadság* cím alatt a

lelkek szabadságáért, a jobb és szebb jövőért állítjuk szolgálatba tollunkat. És ha a lapfejnek ez az előírt változása minden bajnak, szenvedésnek egyszersmind a megváltozását, jobb és szebb időknek hajnalhasadását is jelentené, úgy és ebben az esetben mondhatnánk, hogy ennek a kényszernek még készséggel teszünk eleget.

Egy újság fejlécén a cím olyan, mint egy embernek a keresztnéve. Az ember nevét beírják az anyakönyvbe, az újság nevét meg egyszer és mindenkorra megjegyzik az olvasók, magyarán beépül a köztudatba. A közvélemény felfigyel a sajtóorgánumra, és ha az megérdemli, akkor a szeretetébe fogadja! Ez történt a *Nagyvárad*dal is 1870-ben, amikor a még poros kisváros álmódzó polgárságát új hang ébresztette. Napról napra, hétről hétre, egyre többen olvasták a vendéglőkben és az otthonaikban az újságot. Sajnos, nevet kellett változtatnia a lapnak, de a régi-új, a *Szabadság* név talán a szélesedő, új távlatok hirdetője. De egyazon cél felé vezet útjuk az emberi szolidaritás szent hitével és magyarságtudatunknak változatlan tisztaságával. Akik bíztak bennünk, szeressenek és bízzanak bennünk most és továbbra is. Kardunk a toll, amellyel vértelen csatákba indulunk a megérdemelt szabadságért.”

Tudni lehetett tehát, hogy a kiadó és a lap minden munkatársa bizalommal tekint a jövőbe, hiszen szinte ugyanez a gárda és az olvasóközönség is átvészelte már szinte ugyanezt a helyzetet, amikor a *Szabadság* beolvadt a *Nagyvárad*ba. A *Szabadság* egykori tulajdonosa, Laszky Ármán a régi időkben olyan szerzőket sorakoztatott fel lapjánál, mint Lovassy Andor, Hegyesi Márton, Ady Endre, Krúdy Gyula. Ezeknek a nagy neveknek az emléke a beolvasztás után is kötelezte a *Nagyvárad* akkori újságírói gárdáját. Akkoriban, a '20-as években is a nagy változások, az impériumváltás idején alakult ki az a kisebbségi, magyar újságírói szellem, amely hatalmas hűséggel és elszántsággal védte a mindenkorai magyar érdekeket. Mi sem volt természetesebb tehát, mint hogy a város és a megye olvasóközönsége, eleget téve a szerkesztőségi felhívásoknak, továbbra is szívesen vásárolta és fizetett elő a lapra.

Végezetül zárjuk ezt a megemlékezést egy akkori „veteránnak”, dr. Adorján Ármán ügyvédnek, a *Szabadság* régi munkatársának írá-

A napilap LXIV. évfolyamának 31., 1934. február 9-i száma még kettős lapnével

(folytatás a következő oldalon)

Nagyvárad helyett Szabadság

(folytatás az előző oldalról)

sával; ezt már az új, *Szabadság* néven megjelenő újság 1934. január 28-i számában közölte. A cikk visszaemlékezés a *Szabadság* hőskorára, a századforduló előtti Nagyvárad mindennapi életére, tehát valóságos kordokumentum. Kissé lerövidítve, a korabeli helyesírást követve közöljük, reméljük, a mai olvasóközönség és a régi város szerelmeseinek örömére.

„Ifjúkori kedves emlékek rajzanak előttem. Régen volt, én nagyon fiatal voltam, és legfőbb vágyamat az képezte, hogy az öreg *Szabadsághoz* bejussak és írói, költői szárnyalásomat a nyilvánosság elé vihessem.

Be szép idők is voltak. Mikor a jelenlegi Avram Jancu, előbb Kossuth, akkor Sas utcán lévő kis udvari szerkesztőségi szobában Laszky Ármin, a nagyhatalmu lapkiadó bemutatott Rác Mihály városi főjegyző, szerkesztőnek. Reggeltől estig tartott a szerkesztőségi munka. Estefelé már meggyújtották az

alacsony, széles ernyőjű petróleum-lámpát – hol volt még akkor villany? – és dolgoztunk estig. Akkor megjött a budapesti express. Este 7 óra után Kemény bácsi – a jovialis nyugalmazott rendőrkapitány, a nyomda felelős feje – bezárta a lapot. Akkor még nem volt Újságíró Klub, hát mindenki ment, ahova akart. A legtöbben, én is, haza, jogi alapvizsgára és szigorlatra készülni.

A színház, a városi vízvezeték, nyilvános könyvtár – s sok-sok, akkor még csak névleg létező intézmény alapját – ott építettük a régi *Szabadság* szerkesztőségében. Vasárnapi cikkeinket rendszeresen valamelyik helyi nagyság írta: Dr. Berkovits Ferenc, dr. Várady Zsigmond, Sipos Orbán, Sulyok István, a szépirodalom és társadalmi dolgokat Nagy Márton, Lovassy Andor, Várnai Ferenc, Édelmann Menyhért, verseket Sarkady Lajos, színházi kritikát dr. Kálmán József, humoros cikkeket Leander (Adorján Emil, Adorján Ármin öccse) írt. Később Murai Károly, Fehér Dezső és Halász Lajos is a lap munkatársaiul szerződtek, úgy, hogy a *Szabadság* abban az időben – 1885-től 1894-ig – élénken versenyzett a *Nagyvárad*dal, amely előbb Hügel Ottó, majd Láng József kiadásában jelent meg. A régi *Szabadság* jól be volt szervezve vidéki tudósítók dolgában is. Minden nagyobb megyei székhelyről jöttek a tudósítások. Ugyancsak élénk volt a színházi rovat is. Akkor tűnt fel Küry Klára, Delly Emma, Gál Gyula, Fenyvesi Emil, Ivánfi Jenő és többen, akik még a régi fabódében, a jelenlegi Heyman-szinkör helyén gyönyörködtették a publikumot. A régi *Szabadság* elmerült, beolvadt a régi *Nagyvárad*ba, és ime, most a régi *Nagyvárad*ból ujjal meg az új *Szabadság*.”

A *Szabadság* című napilap 1940 szeptember első napjaiban, nem sokkal a második bécsi döntés életbelépése után visszakapta régi nevét, és újra *Nagyvárad* néven jelent meg. Ez azonban már egy másik írás témája.

Farkas László

LXIV. évfolyam, 40. sz. **Ára 3 Lei**

SZABADSÁG

Főszerkesztő Hegedűs Nándor | Címzár, kedd. 1934 február 20 | Felelős szerkesztő Maróti Sándor

Előfizetési árak: Helyben: Negyedévre 180 Lei, Egy hónap 60 Lei | Szerkesztőség és kiadóhivatal: Strada Regale Caroli II. No. 9
Videkire, postán küldve: Negyedévre 210 Lei, Egy hónap 70 Lei | Telefon szám (interurbán): szerkesztőség és kiadóhivatal 38.

Megjegyzések

Ast nem kell magyaráznom sokat, hogy Hitler nem inyenre való politikus, már csak azért sem, mert nem tartozom az arja fajhoz, bár remélem, hogyha arja volnék, akkor sem lennék hitlerista. Mindamellett sok tekintetben más véleményem van, mint a németeké, és Krüster sváb képviselő urak berlini listogatósról, mint például akár Logza, akár Anghelescu miniszter. Én a román állam ellen elhözvetett sérelmet ebben a közhatalomban nem tudom feloldani.

Mindenkéltét állapítottuk meg, hogy jó adag hipokriszis fűszerezte ezt a különös irihabotördést. Egyszer bizonyos, hogy a papok is és Krüster is azért mentik ilyen demonstratív Berlinbe, mert Berlinben keresztül szeretnék leszerelni a hámszék sváb hitleristák agresszivitását, amely Glondy szász listerikus papok: resté utánzóva, elvakultságában közelebb a katolikus papok tüsteltetreméző tekintélyét is. Erre azt a feloldást halljuk, hogy ezt egy papoké, mint állami funkcionáriusnak – egy miniszterre és a kultuszminiszter – nem idegen támogatással kell elismerni. Igen ám, ez nagyon szép volna teoriában. Csakbogy akkor a „que les messieurs les assasins le commencent” mintájára, előbb a hazai kardinálisok? hitlerista urak felé kellett

Albert belga király tragikus halála

Hegymászás közben a szakadékba zuhant s ott lelte halálát

A román kormány is nemzeti gyászít rendelt el

Megdöbbentő hír futott végig vasárnap Európán: Belgium király, I. Albert turistaszerecsényező áldozatul esett. Európa egyik legnépszerűbb államfője volt Belgium uralkodója és így mindenütt, ahova csak hűre érkezett halálának, a legutósebb részvét hangján beszéltek róla.

I. Albert király szombaton a kora délutáni órákban kirándulásra indult Namur környékére. Az uralkodó nagy rajongója volt az autómobilizmusnak és a turistakínak. Amikor csak tehette, maga vezette a kocsját és nem egy veszedelmes kiránduláson vett részt.

A Dolomitokban és az Appenninokban a legveszélyesebb csúcsokat is megmászta. A namuri kirándulásra is úgy indult el, hogy a kormánykerék melléült, míg a kormánykaja a gépjármű hátsó ülésén foglalt helyet.

autó, amelyben most már egyedül állt Albert király.

Beszéledett már, a kormánykaja azonban hiába várta vissza az uralkodót.

Késő este volt és még mindig nem érkezett vissza a gépkecs.

Hosszas tépelődés után végül is a kormánykaja a brüsszeli királyi kastélyba telefonált, közölte, hogy az uralkodó kora este igézte visszatérését s még mindig nem tért vissza a faluba.

Talán valami baleset történt, küldjének azonnal segítséget.

Példálatlan igazságszolgálat következett a kis községben és a környező hegyekben.

Katonák, testőrök csapata érkezett a faluba a kormánykaja telefonhívására s a faluból azután autók, motorkerékpárok robbantak a hattyúk köz.

Külpolitikai események és azok hazai vonatkozásai az immár egycímű, új *Szabadság* február 20-i számának címlapján

Szent Flórián lovagjai (1.)

Adalékok a nagyvárad Mezey család történetéhez

Szent Flórián vértanúról, a tűzoltók védőszentjéről minden május 4-én megemlékeznek. Flórián nevének jelentése „virágos”, a húsvétot követő „virágos kedvű 40 nap” jelképe. Élete és halála példája az elkötelezett hivatástudatnak, melynek alapja a munkába vetett hit és a hagyományokhoz való ragaszkodás. A nagyvárad Mezey család két Mihály nevű tagja is vallotta ezeket az elveket, s a városi tűzoltóság megszervezésében, irányításában jeleskedett.

Nagyvárad reformkori és kiegyezés korabeli „urbánus legendáriumának” hősei között a Mezey család tagjai gyakran feltűnnek. Történetük a nemesi előnevű egyházasságnyi Mezey Mihály (1788–1863) debreceni származású tehetséges polgár és hitvese, poklosteleki Török Klára váradi letelepedésével veszi kezdetét. A XIX. század első évtizedeiben itt születtek tehetséggel megáldott gyermekeik, a polgárosodó Nagyvárad társadalmának meghatározó személyiségei. A Mezey családban több generáción át ismétlődik a Mihály keresztnév, ezért a helytörténetben alakjuk alkalmasint fedi egymást. A Nagyváradon élő család férfi tagjai iskolázottak, polgári foglalkozást választottak, többen jogászok, de van közöttük birtokos, művész, orvos, gyógyszerész és vállalkozó, sőt 1871-ben találunk egy Mezey Mihályt, aki a debreceni gubás céh kalósgazdája Váradon.

A jogi pályára lépő második nemzedékhez tartozik Mezey Mihály (1819–1875. november 27.) járásbíró, jegyző, aki Mezey Lajos (1820–1880) fényírónak, Nagyvárad első portré- és oltárképfestőjének a testvére. A művész népes családjáról készített fotográfiai mára a reformkori Nagyvárad biedermeier stílusban komponált ritka műteremfotói, kordokumentumok. A Mezey család férfi tag-

jai nemesi származású, politikai befolyással rendelkező közép-nemesi családokba nőültek, társadalmi rangjuk alapján a város vezető elitjéhez tartoztak, s családjuk nőtagjai is valamennyien bihari földbirtokosokkal kötöttek házasságot.

A történetünk első hőse, Mezey Mihály (1819–1875) ügyvédnek tanult, feleségül vette Sughó Vilhelminát, aki a kazsui előnevű bihari Sughó jogászdinasztia leszármazottja volt. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején Mezey Mihály, akkor járásbíró, az újonnan megválasztott nagyvárad-újvárosi községtanács jegyzője lett, később a Nagyváradon működő vésztörvényszék jegyzőjeként említik. 1849 júniusában a városban tartózkodó Kossuth kormányzót és Bem tábornokot a város közönsége nevében köszöntötte, és otthonában is fogadta Kossuth Lajost; a kormányzótól származott a családban ereklyeként őrzött „Kossuth-szivar”. Az elnyomatás idején „buzdítója volt polgártársainak, élesztője a lelkesedni tudó, de nem mindig merő fiatalságnak”. A forradalom bukása után ügyvédként tevékenykedett. Népes család feje, a Közép (ma Pavel) utcában épített házat öccse, Mezey Lajos szomszédságában. Otthonukban lakott váradi tartózkodása idején Szinyei Merse Pál, Mezey Lajos tanítványa, a premontrei gimnázium diákja (1861–1864).

Mezey Mihály idővel nem találta vonzónak vagy jövedelmezőnek az ügyvédi pályát, foglalkozást váltott, felcsapott iparosnak, és az egykori Sas fogadó bérlője lett, s mint ilyen a nagyvárad pincéregylet alapítója is (1873). Később házat épített a Fekete Sas fogadóval szemben a Sas (ma Independentei) utcában.

Tevékeny közember, ösztönző személyisége a polgárosodó városnak. Az egykori negyvennyolcas bajtársaival kezdeményezte és felélesztette a Nagyvárad Polgári Lovászegyletet (alapításának éve 1835, feloszlata 1850, újraindulása 1856). Akkoriban a cél-lövészet az egyik kedvelt elit férfisport volt,

(folytatás a következő oldalon)

Szent Flórián lovagjai (1.)

(folytatás az előző oldalról)

➤ ez az egyesület alapozta meg a város első sportegyesületét. A század hatvanas éveiben Des Echerolles-Kruspér Károly francia származású bihari földesúr és Huzella Gyula kereskedő mellett Mezey Mihály volt az egyik legjobb céllovó. Jól öltözött, ahogyan emlegették, „tiré à quatre épingles” (mintha skatulyából húzták volna ki), egyenes, mint a nádszál, társasági ember, még idős korában sem volt hozzá fogható nótafa.

Ekkortájt a 34 000 lelket számláló Körösparti város még a szabadságharc utáni idők álmát aludta, este az utcákon petróleumlámpák világítottak, a girbegörbe utcákban földszintes, némelyik vidéki kúriára emlékeztető házak sorakoztak, a templomtornyok a házak fölé magasodtak. Amikor az utcákon hangosan tüzet kiáltottak, hamarosan elnyomta a dobpergés és a gyors kocsizörej, a lármaharang minden toronyban megkondult. Ha Újváros egyik utcájában tűz ütött ki, néhány óra alatt a fél utca leégett, a lángok a tetőkön terjedtek, elborították az utcákat, a templomtornyokat sem kímélve. Mentésre szinte gondolni sem lehetett, mindenki menekült, ahogy tudott. Mezey emlékezett az 1836-os nagyváradi tűzvészre; a tűzoltás akkor és azután is

József főherceg, az országos tűzoltószövetség elnöke díszegyenruhában. Ifj. Mezey Mihály Váradon fogadhatta a magas vendéget (Réti Rezső: József főherceg, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség védnöke)

a céhek feladata maradt, munkájukat az utcafelelősök segítették. Törvényhatósági tagként hathatósan szorgalmazta az első nagyváradi önkéntes tűzoltóegylet megszervezését 1866-ban; ez magyarországi viszonylatban a korai alapítású tűzoltóegyletekhez tartozott.

Az alapító tagok tekintélyes polgárok, régi negyvennyolcas váradiai: Lukács György későbbi polgármester, majd miniszteri tanácsos, Csatáry (Grósz) Lajos negyvennyolcas honvéd, a Magyar Államvasutak főorvosa, miniszteri osztálytanácsos és id. Gyalókey Lajos törvényszéki elnök – ők 445 forintot gyűjtöttek össze az egyesület indulásához. Az önkéntes tűzoltóegylet parancsnoki tisztségét id. Mezey Mihály ügyvéd töltötte be. Megfogalmazták egyesületük ideiglenes működési szabályzatát, s azt az 1862-ben Váradon letelepedett Hügel Ottó későbbi nyomda- és laptulajdonos, egyebek mellett a *Nagyvárad* című lap kiadója (1870–1890), az egyesület pénztárosa nyomtatásban meg is jelentette.

A kiegyezés éve, 1867 és 1886 között több városban (Nagyváradon, Sopronban, Pozsonyban, Nagyszombatban, Lippán, Révkomáromban, Temesváron és 1870-ben Budapesten) hivatalosan működő önkéntes tűzoltóegyesületek alakultak. A nagyváradi egyesület törvényes bejegyzésére csak 1872-ben került sor, a statútumon ez a dátum szerepelt. Az önkéntes tűzoltók száma 165 volt, ebből 13 főt már a város fizetett. Az egyesület pecsétje kör alakú volt, középen a tűz szimbólumával, a kakassal. Később ezt felváltja a két keresztbe tett tűzoltólétra egy-egy tűzoltóbaltaival, középen tűzoltósisak, alsó részén 1866-os dátum.

A tűzoltás és -megelőzés polgári kötelességnek számított, a tehetős városlakók anyagilag is támogatták az egyesület munkáját, tagsági díjat fizettek, gyűjtéseket, bálakat rendeztek az Önkéntes Tűzoltó Egyesület javára. Az egyesület nagylelkű támogatói között említhetők a kezdetektől gróf Des Echerolles-Kruspér Károly és Sándor, ők két-két lovat adományoztak az egyesületnek, egyben az egyesület alapító tagjai. Mezey Mihály atyai gondoskodással intézte a tűzoltóegylet, később egyesület ügyeit. Feltétlen híveként kell megemlítenünk Rátkay József tornatanárt, képzett tornászt, a tűzoltóegyesületben a mászók irányítóját és gyakorlati oktatóját.

Az egykori Sas (később Kossuth, ma Independentei) utca azóta lebontott részén, a fogadóval szemben állt Mezeyék háza, a képeslap jobb szélén, előtérben látható

1875. július 24-én az egyesület őrségének ezredik évét ünnepelte meg, id. Mezey Mihály főparancsnok részvételével. Az ünnepély a Szent László téren zajlott, az önkéntes tűzoltók nagyszámú közönség előtt mutatták be tudásukat. Még ez év novemberében id. Mezey Mihály lemondott parancsnoki tisztségéről, az egyesület tevékenységét felfüggesztették. Távozásakor a tűzoltó-egyesület tagsága megosztott volt, a lakosok a tűzoltók lassúságára panaszkodtak, a késések miatt nagy károk keletkeztek, a polgárok vagy pártoskodók ellenvetéseiket plakátokon és beadványokban is nyilvánították.

Idősebb Mezey Mihály kegyelmes urat a Sas utcai házából temették (1875. november 27-én) nagy ceremóniával. A városfejlesztés ekkorra új irányt vett, eljött az ideje az egyesület átszervezésének, miközben az atyák helyébe a fiaik léptek, „a régi jó táblabírák ideje” lehanyatlott. A mindent átfogó változások szelén Váradon is éreztette hatását, 1875-ben új polgármestert választottak Sal Ferenc (1875–1897) személyében, s ő, ha nem is kellő ütemben, de elkezdte a város csinosítását.

Az önkéntes tűzoltók főparancsnokságát rövid időre Fuchs József (1827–1889), a Bihar megyei közkórház igazgatója (Göndöcs Benedek nagyváradi római katolikus áldozópap, országgyűlési képviselő rokona) vette át, ő vitte az ügyeket 1881-ig. Fuchs alapozta meg a várost behálózó tűzoltó távirdahálózatot a tűzesetek jelzésére. Működése idején, 1880-ban a városmajorban kiutaltak az egyesület-

nek egy őrszobát, később tűzoltótanyát. Fuchs József ifjú Mezey Mihály királyi körjegyzőnek adta át a tűzoltó-parancsnokságot; Fuchs a megalakuló tűzoltószövetség örökös elnöki tisztségét töltötte be.

Ifj. Mezey Mihály (1847. május 25., Nagyvárád – 1910. október 6., Nagyvárád) a kiengedést követő időszak jelentős nagyváradi reformnemzedékéhez tartozott, a modern város megálmodóinak és vállalkozóinak érdekes alakja. A nagyváradi jogakadémiáról külföldi tanulmányútra megy. Jól tájékozódó jogász, amikor 1871-ben Abaujszántón közjegyző lesz. 1873-ban feleségül veszi Bulyovszky Erzsébetet, a terjei birtokos Bulyovszky család lányát, a majdani nagyváradi polgármester Bulyovszky József (1897–1901) lánytestvérét. Házasságuk rövid ideig tartott, 1884-ben eltemeti hitvesét. Nem nősült újra, az Emke vendéglőben működő, „Kányavár” néven ismert aggregény asztaltársaság tagja marad, Rimler Károly későbbi nagyváradi polgármester (1901–1919) közeli barátja. 1881-ben elfoglalta kir. közjegyzői állását Nagyváradon, haláláig tisztségében maradt.

Energikus, tette kész ember, óriási kapcsolathálót épít ki. Jegyzői teendői mellett különböző, többnyire sikeres vállalatok igazgatósági tagja: a Gazdasági és Iparbank (1890) részvényese, majd igazgatója, a Hunyadi Gőzmalom és Részvénytársaság igazgatósági tagja (1894), a nagyvárád-belényes-vaskohi vas-

(folytatás a következő oldalon)

A HÓNAP ZENESZERZŐJE

A szatirikus próféta

Erik Satie kísérletező művészetszemléletével mindenféle avantgárd, poszt-, neo- és egyéb XX. századi -ista művészetmegújító törekvés egyik legkülöncebb szellemi atyja, mindenkori hivatkozási origója. 1866. május 17-én született.

Satie a normandiai Honfleurben látta meg a napvilágot, négyéves volt, amikor Párizsba költöztek, hatéves, amikor skót származású anyja, Jane Leslie Anton meghalt. Úgy tartják, tőle örökölte csípős humorérzékét, abszurdításra való hajlamát. Művészetekben való előrelátását pedig a korszak és a körülmények alakították.

„Nagyon fiatalon jöttem erre a nagyon öreg világra” – vallja Satie, okkal. A XIX. század második felében a francia zene kísérletező megújítóit izgatottan foglalkoztatta, miként találják meg végre saját hangjukat az otthoni meggyökeresedett akadémiakusság ellenlábasaiként, és hogyan keressenek kiutat a német észszerűségű európai zene véget nem érő külső hatása alól. Satie ebbe a bomlásra megérett, „vén Európa” korszakba született. Ha nem is közvetlenül magával a zenéjével, de hozzáállásával, ahhoz társult excentrikus személyiségével, ironikus hangjával találta meg az utat az újítás felé. Nem is annyira a formát, inkább a struktúrát és a módszert, nem a tartalmat, de az összefüggéseket helyezte új alapokra aforisztikus könnyedséggel, alkalmi ötletszerű alkotói szabadsággal, morzsákat hagyva mindenből az eljövendő művészetet újrafeltaláló provokátorok számára, s azok előszeretettel hivatkoztak is rá. Profetikus elő-ötletekkel táplálta a szürrealizmust, a dadaizmust, az experimentalizmust, a minimalizmust, a repetitív zenét vagy a ma léptenyomon elterjedt ún. háttérzenét (1921-ben kísérletezett ezzel).

Nem sokan vállalkoztak szétszórt oeuvrejének rendszerezésére, de magyar nyelvterületen a poszt-wagneri benutság poétikájával kapcsolatos fejtegetései között pl. Veres Bálint esztéta, a Moholy-Nagy Művészeti Egye-

Erik Satie 1909-ben

tem docente megkísérli felvázolni az egyébként csapongó nonkonformistának tűnő Satie alkotói korszakait és tudatosan kísérletező szerzői metodológiáit is. Satie-ét, aki minden egyes kis újrakezdésével, nekirugaszkodásával más-más összefüggésekben (akusztikai tér-idő relációk, zenei/zenén kívüli hangzóanyag-kísérletezés, funkcionális rendeltetés és interdiszciplináris átjárhatóság) a művészet s benne a zene legitimációját keresi. Írásaival Satie nem a hagyományos értelemben vett kritikát művelte, hanem a bloggerek mai kommentelő műfaját előlegezte meg. Provokált, misztifikált, kitalált sztorikban is parodizálta és ironizálta kortársait, önmaga helyének abszurditását a kortárs létben (*Egy emléős feljegyzései, Egy amnéziás emlékiratai*). Híressé vált álhíre a *Le Bâtard de Tristan* című anti-wagnerianus, vélhetően soha meg nem írt darabjának premierjéről (1892).

(folytatás a következő oldalon)

A szatirikus próféta

(folytatás az előző oldalról)

A cilinderes, cvikkeres, bársonyöltönyös, hegyes szakállú-bajszú Satie a századforduló párizsi bohémvilágának tipikus művészfígürája, magánélete nyomorúságos, élni, létezni úgyszólván csak a kávéházi intellektuális körökben képes, ahol egy-egy pohár ital mellett születnek a világmegváltó gondolatok.

Apja, Alfred Satie és annak későbbi élet-társa szalonzenei művek írásából és kiadásából élt az 1880-as évek elejétől. Később jellemzően Erik is gyorsan beilleszkedett a Le Chat Noir (A fekete macska) café-cabaret világába, ami egyszerre volt munkahelye (szórakoztató zenét író háziszerező-zongorista) és élettere, ahol a párizsi művészvilág jeles alakjaival nyílt alkalma eszmét cserélni. Megfordult itt Mallarmé, Verlaine, Lautrec, itt ismerte meg 1890-ben a hozzá hasonlóan a klasszikus összhangzattani szabályokat messzire elkerülő, dallamtisztaságot előtérbe helyező Debussyt is. Utóbbi azt ajánlotta Satie-nak, hogy képezze formaérzékét, erre Satie „körteformában” írt négykezes zongoradarabokkal válaszolt (*Morceaux en forme de poire*).

Satie-t 1879-ben és 1885-ben is felvették a párizsi Conservatoire-ba, először elküldték, aztán ő maga hagyta ott az intézményt, mert képtelen volt megszabott kereteibe beilleszkedni. Később szégyellte, hogy nincsenek okleveles tanulmányai, ezért 39 évesen beiratkozott a legszigorúbb párizsi zeneiskolába, a Schola Cantorumba, öt éven át lelkiismeretesen tanult, és kitűnő minősítéssel el is végezte. Itt ismerte meg Roussel és d'Indy tanároktól a középkorig visszanyúló francia egyházzenei hagyományokat, s ezeknek hatására zenéje a további letisztultság felé irányult.

Satie része volt a párizsi művészvilág körforgásának, mégis visszavonult figuraként tekintenek rá. Ravelt 1893-ban ismerte meg. Cocteau-val 1914-ben találkozott. A fiatal zeneszerzők baráti köre, a Les Six (Auric, Durey, Honegger, Milhaud, Poulenc, Tailleferre), a későbbi francia neoklasszikusok is szellemi atyjukként tekintettek rá. Cocteau így ír erről: „Nem tartozott ugyan közéjük, de tiszta, nemes és finom melódiavonala mindig példaképünk volt”, „a legelviselhetlenebb volt az elviselhetetlenek között”. Sztravinszkijjal 1911-től jó kapcsolatban volt. 1919-ben talál-

kozott Tristan Tzarával, majd ennek nyomán Duchamp-mal. Man Ray megismerkedésük és első italozásuk nyomán alkotta meg az első ready-made-jét, a híres szöges talpú vasalót. 1910-ben Constantin Brâncuși-sal is összebarátkoztak, majd leveleztek. 1920-tól Gertrude Stein híres művészkörével is kapcsolatban állt. 1922-ben Fargue nonszensz verseit zenésítette meg.

Társasági kapcsolatai ellenére szerelmi élete nem volt túl kalandos. Suzanne Valadon festővel volt egyetlen rövid élettársi kapcsolata, egy híres portré (a jellegzetes cilinderes, cvikkeres Satie-ról) maradt meg ennek gyümlölcseként 1892-ből (ma a Pompidou központban látható).

Satie zenéjével, Cocteau librettójára, Picaso kubista jelmezeivel és díszleteivel, Gyagilev párizsi Orosz Ballett társulatával közösen megalkották a *Parade* táncjátékot. „Cselekménye”: egy mutatványos társulat sikertelen kísérlete arra, hogy a közönséget bevonzza műsorának megtekintésére. A *Parade* bemutatója (1917) botrányba fulladt, Satie pedig egyik kritikusanak írott barátságtalan hangú levele miatt még bíróság elé is került. Először tűnt fel viszont a „szürrealista” szó Apollinaire tollából a *Parade* leírásánál, amikor még a szürrealizmus valójában le sem fektette elveit. Az eleven és huncut szemű, „kedves, ellenállhatatlan Szókratész” (Auric jellemzi így Satie-t) valójában kritikára érzékeny és visszafogott volt. Auric a kettejük beszélgetéseit idézve írja még, hogy „Satie szenvedélyesen szerette az ifjúságot”, és voltaképpen hosszú beszélgetéseivel tanított.

Satie-nak mindig voltak anyagi gondjai, egyre kisebb bérszobákba költözött. 1887-ben még egy montmartre-i lakásban élt, 1890-ben a Rue Cortot 6. szám alá költözött, ugyanebben az utcában később, 1893-ban egy szekrény méretű szobát vett ki – Robert Orledge leírása szerint az egész 1,80 × 1,40 méter volt, az ágytól nem lehetett kinyitni az ajtót –, majd 1896-ban Arcueil-ben, az akkori Párizs külvárosában talált lakhelyre élete további 29 éve-re. Itt a szűnyogokon és néhány ideiglenesen befogadott kóbor kutyán kívül nem volt társasága. A külvárosból viszont naponta megtette a jó tíz kilométeres utat a párizsi kocsmákig és vissza (Montmartre, Montparnasse). A kávéházak ismert figurája egyaránt kedvelte a

hagyományos normandiai calvadost, a sört, a cseresznyepálinkát, a brandyt, az eau-de-vie-t, a konyakot és a bort. Májcirrózisban halt meg 59 évesen, 1925. július 1-én. Amikor halála után feltárták szobáját, hihetetlen mennyiségű jegyzetre leltek, vázlatban maradt vagy befejezett művek kézíratait (pl. *Vexations*), több tucat esernyőt és egyforma bársonyöltönyöket találtak.

Satie abban is különc volt, hogy nem volt hajlandó már meglévő felekezethez tartozni, így saját egyházat alapított, az Église Métropolitaine d'Art de Jésus Conducteur-t (az Útmutató Jézus Nagyvárosi Egyháza), s annak egyetlen tagjaként megírta a *Messe des Pauvres*-t (*Szegények miséjét*). Kétszer is pályázott az akadémiai tagságra (az elnök akkortájt Camille Saint-Saëns volt) mondván, hogy ezzel tartoznak neki. Ezek után a kormányzat kulturális intézményeivel is ellehetetlenült a kapcsolata.

Miközben megsejtette a jövőt a művészetben, idegenkedett mindennemű műszaki haladástól. Utált utazni, nem szerette a telefont, nem akart az utókor számára felvételeket készíteni zenéjéről, nem hallgatott rádiót, nem járt metróval. Inkább idealizálta a középkori gótikát. Bogarai közé tartozott, hogy megszállottan odavolt a kalligráfiáért, már konzervatóriumi óráin is a zeneszerzési gyakorlatok helyett inkább aláírása tökéletesítésével foglalatzkodott. Debussyról 1922-ben a *Vanity Fair*-ben megjelent cikkét egyszer egy egész éjszakán át másolta apró betűkkel 11 db néhány centiméteres kártyalapra.

Túlsúlyban zongoraminiatúrák maradtak fenn Satie-tól, igaz, olykor zongorája sem volt, amin játszson vagy komponáljon. E darabok egy részét gyakran rövid tematikus – néha ókori görögök ihlette – ciklusokba foglalta (*Gymnopédies*, *Gnossiennes*), tréfás-cinikus, leíró-poétikus előadói szuggesztíókkal fűszerezve az esetenként ütemvonalaktól felsza-

badított kottát. Köztük négykezesek is szép számban találhatók. Kevés kamarafaktúrájú vagy kiszenekari darabot írt. Jelentékeny színpadi muzsikája és vokális zenéje: *Öt grimasz Shakespeare Szentivánéji álmom c. darabjára*, *Szókratész kantáta öt szopránra és kamarazenekarra* (Platón dialógusainak megjelenésítése), *Szegények miséje*, dalok, a kabaré korszakból megmaradt átiratok, a *Paprikajancsi Jules Dépaquit pantomimjára*, a *Geneviève de Brabant* árnijáték, az *Álmodozó hal c. kísérőzene*. Az 1889-es párizsi világkiállításon hallhatott román népzene is hatott állítólag a *Gnossiennes*-ek némelyikére (1890). Ugyanekkor keletkezett a négyütemes vázlat, a *Chanson Hongroise* is. Satie műcímei sem hétköznapiak: *Zaklatások*, *Kellemes kétségbeesés*, *Bürokratikus szonatina*, *Hideg álmodozás*, *Képmutató koral*, *Izomfantázia*, *Csengőhang a nagy kövér Majomkirály felébresztéséhez*, *A patkány áriája*, *Papírfúga*, *Ernyedt prelűdök egy kutyának*, *Ne tedd a fejed a hónod alá...*

Satie-t nem nagyon játsszák, sokkal inkább hivatkoznak rá, de azért itt, Váradon, bármilyen hihetetlen, 2007. május 3-án a *Vieux sequins et vieilles cuirasses* (Régi aranydukkátok és öreg mellvérték) elhangzott Raoul de Smet hangszerelésében, Herman Engels programfelvetése, belga zenekari anyaga és dirigálása nyomán. A *Vexations*-t pedig – ami bár háromsoros zene, de azt 840-szer kell elismételni, tehát valójában happening – Kolozsvárott (Magyar Színház/Opera) bemutatták egy 24 órás happening keretében 1997. november 8–9-én a CHartA Minimumia alternatív művészeti fesztiválon.

Satie egyik utolsó műve, a *Relâche* (*Szünet*), az 1924-es balett is poén, ti. ezt a szót írták ki mindig szünetnapokon a párizsi színházak. Így érte el Satie, hogy az ő műve szerepeljen leggyakrabban a párizsi plakátokon.

Tóth Gábor

Világversenyeken küzdenek a Dávid fiúk

A shinkyokushinkai japán küzdősport elnevezése a progresszióra, a fejlődés és változás melletti elkötelezettségre utal. A karate ezen ága komoly versenysport, s világszervezetének hosszú távú célja az olimpiai játékokhoz való csatlakozás. A berettyóújfalui **Dávid András** e sportág művelőjeként már középiskolás korában komoly célokat fogalmazott meg. A most 26 éves fiatalember szinte mindent elért, amit akkor maga elé tűzött. Azóta a most 23 éves iker öccsei, **Máté** és **Ádám** is csatlakoztak bátyjukhoz. És hogy milyen sikerrel? Volt olyan év, hogy az U20-as kategóriában Siklóson mind a hárman felállhattak a dobogóra. Jelentős nemzetközi eredményekkel is felhívták magukra a figyelmet.

A négyévente megrendezett, súlycsoportok nélküli shinkyokushin karate világbajnokság 2019. novemberi versenyére közel 200 sportoló érkezett Tokióba a világ minden tájáról, köztük a Derecske Budo Egyesület két versenyzője, Dávid András és Dávid Máté is. Ők addigra már többször állhattak fel Európa-bajnoki dobogóra, s 2021-ben Grúziában az Eu-

Dávid András
(középen) iker
öccseivel, Mátéval
és Ádámmal

rópa-bajnokságon már mind a három Dávid testvér ott volt a 19 fős magyar küldöttségben. Kíváncsi voltam az indulásra, mi mindenre jut idejük a versenyek, edzések mellett a Berettyóújfaluban élő fiataloknak. Először Andrászt kérdeztem, mi történt vele, mióta nem találkoztunk.

– Először vegyésznek jelentkeztem az érettségi után, de nem váltotta be a reményeket. Elvégeztem a gyógy- és sportmasszázsi iskolát, utána találtam meg a sport- és rekreációs szervezés szakot a Debreceni Egyetemen. Ezt a képzést fejeztem be januárban. Jelenleg munkát keresek. Valószínűleg a rekreációs területen fogok elhelyezkedni, valamilyen wellnesshotelben, ha lehet. A rekreáció nemcsak a megelőzést jelenti, hanem egyes sérülések, mozgásszervi betegségek kezelését is. Nyugaton inkább a megelőzést értik rajta, felénk pedig, mivel az az általános gyakorlat, hogy később fordulunk a betegségeinkkel orvoshoz, inkább az utókezelést.

– Mikor talált meg a küzdősportot?

– Egy általános iskolába jártunk mind a hárman, oda, ahova édesanyánk is. Itt arra neveltek minket, hogy a tudás érték, de emellett teljes mellszélességgel támogatták a versenyzésünket. Még első osztályban láttam egy karatebemutatót, és az osztálytársaim nagy része el is ment az első edzésre. Nekem unszolni kellett a szüleimet, mert duci kisfiú voltam, és féltettek, hogy valami bajom lesz, de nem történt semmi. Ott ragadtam.

– Mi még óvodások voltunk, amikor rendszeresen mentünk anyával Andrásért – emlékszik vissza Máté –, így akaratlanul is megérezünk valamit az edzések hangulatából.

– Az volt a kérésünk – mosolyog Ádám –, amikor hatévesek lettünk, hogy járassunk mi is az edzésekre.

– Mi nem helyben tanultunk tovább – veszi vissza a szót Máté –, hanem Debrecenben a Kossuth Lajos Gimnáziumot választottuk. Itt nem mindegyik tanár értékelte, ha egy-egy hétvégi európai versenyre hívatkoztunk, hogy nem tudtunk készülni.

A szerző felvétele

Szüleikkel
és edzőikkel
a wroclawi Eb-n

– Mit tanulsz most, Máté?

– Én is tettem egy vargabetűt, mint a bátyám. Először programtervező informatikusnak jelentkeztem. Akkor még nem tudtam programozni, de nagyon érdekelt az informatika. Akkor készültünk a világbajnokságra, és az sokat kivett belőlem. Kimaradt egy év, és most kereskedelem és marketing szakos hallgató vagyok. Én egy másik szervezet Európa-bajnokságán Bulgáriában 2018-ban szereztem meg az indulás jogát a tavalyi vb-re. A Tokióra való felkészülés – több mint tíz edzés hetente, hét-nyolc hónapon keresztül – embert próbáló volt, pedig már több nemzetközi verseny volt a hátunk mögött. Volt két olyan hét, amikor egyszerre érettségiztem, Eb-n versenyeztem és vizsgáztam a fekete övért.

– Ez utóbbi mit jelent?

– Minden színes övből – fehér, kék, sárga, zöld és barna – két fokozat van, a legmagasabb feketének azonban 10. Ebből az első ötért vizsgát kell tenni, a többi adományozzák az arra érdemeseknek. Az övfokozatoknak megfelelően adjuk meg egymásnak a tiszteletet.

Máté a tokiói
világbajnokságon

– András hogy áll az övekkel?
– Ádámnak és Máténak már megvan az első fokozat a fekete övből, én pedig most készülök rá, hogy megszerezzem. A nyári edzőtáborban szeretnék levizsgázni.

– Ki indulhat el egy versenyen?

– Magyarországon az A kategóriás versenyző megmérgetheti magát, ha legalább zöld öves és van utánpótlás vagy felnőtt B kategóriás versenyeredménye. Általában 16-os táblán vagyunk, és egyenes kieséssel zajlik a küzdelem. Négy nyertes mérkőzéssel aranyérmes lehetsz. Minden országnak van két kvótája egy-egy súlycsoportban, a rendezőnek három. Magyarországon a felnőtt bajnokságban lehet versenyjogot szerezni, innen az első kettő megy tovább. 2015-ben a semiből érkezve megnyertem az országos bajnokságot. Azt beszéltük a szövetséggel és az edzőimmel, hogy nem megyek az Európa-bajnokságra, mert még nincs elég versenyzői tapasztalatom, ezért a következő esztendőben a Kárpátia Kupán Lengyelországban, Rzeszówban én is képviseltem hazánkat. Egy fehér orosz sráctól kaptam ki az elődöntőben. 2017-ben Kielcében is második lettem az U22-esek között. Itt tapasztaltam meg először, milyen küzdeni a kiemelt tatamin reflektorfényben, és közben zúg a Ria! Ria! Hungária!... Utána a felnőtt Eb-n is dobogós lettem – kétszer is –, ezzel érdemeltem ki a tokiói részvétel jogát.

– Nem kerültetek még egymással szembe a tatamin?

– Mátéval összekerültünk az országos döntőben, és majdnem leléptettek minket. Kétszer is figyelmeztettek, hogy küzdjünk! Nehéz azonban úgy küzdeni, hogy nem akarsz a testvérednek – még véletlenül sem – sérülést okozni. Európában a magyarok, a litvánok, az ukránok és a lengyelek a legjobbak. Nemhiába rendeznek sok nemzetközi versenyt Lengyelországban. Szívesen is bízzák meg őket egy-egy nagyobb szabású verseny lebonyolításával, mert professzionálisak a szervezésben.

– Ádám, neked mit jelent a versenyzés?

– Már fiatalon megéreztem én is a versenyzés hangulatát, hiszen több diákolimpián is sikeresen szerepeltem. 2018-ból a lengyelországi Wroclawban megrendezett felnőtt és junior Európa-bajnokság is emlékezetes maradt. Minden kategóriában maximum két versenyző indulhatott Magyarországról. Én 95

(folytatás a következő oldalon)

Világversenyeken küzdenek a Dávid fiúk

(folytatás az előző oldalról)

➤ kg-ban indultam, Máté és András +95 kg-ban. Bandi a dobogóig verekedte magát, harmadik lett, és én is.

– Találkoztatok-e váradi sportolókkal?

– Nagyváradon már edzettünk, de még nem versenyeztünk. Jó kapcsolatot ápolunk. 2006-ban találkoztunk először a Vekeri-tó mellett egy táborban, és ez a sportbarátság azóta is tart. Anca Wallmen, a szövetség vezetője jól beszél magyarul, a többiekkel pedig angolul értekezünk. Biharban Nagykeréki is közel áll a szívünkhöz. Sokat nyaraltunk az apai nagyszülőknél. Az első nap mindig vágunk egy botot, mert a papának is volt a juhok mellett, ezért nekünk is kellett. Elkészítettük a reggelit, és utána mienk volt a világ. Feltarisznyáztunk, és megnéztük papát, hogy látja el a birkákat. Ha jó idő volt, napestig rúgtuk a labdát a focipályán.

Andrásnak elég a karate, számára ez nemcsak sport, szerelem is. Szívesen vesz részt a Parola pinceklub életében. A jegyszedéstől a koncert lebonyolításáig mindenben szívesen segít. Mátét öt éve érdekli a fényképezés, komolyabb gépet 2017-ben vett. Nagyon szeret a koncerteken fotózni.

Ádám sportszervező szakon tanul az egyetemen, s egy éve kezdett el kosárlabdás kártyákat gyűjteni. Szereti a kosárlabdát, volt néhány különleges meze, de valami maradandóbb emléket is szeretett volna. Gyűjtőszennvedélyével nincs egyedül. Egy-egy kártya egy

András a tatamin a japán fővárosban

A Szolnok Kupa
küzdelmeinek
végén is
mindhárman
dobogóra állhattak

Wroclawban Ádám az elődöntőig küzdötte magát

neves kosaras aláírásával néha csillagászati összegekért cserél gazdát. Nem olcsó mulatság, így inkább már csak a kedvenc kosarasaira fókuszál. Gyűjteményében egy-egy kártya mellett egy kis mezdarab is található, ez szintén jelentős trófea.

A beszélgetésből is kitűnt, hogy a fiúk a szülőktől megkaptak mindent. Édesanyjuk a helyi kórházban szülésznő, édesapjuk pedig rendvédelmi dolgozó a határnál. Egy-egy megmérettetés családi esemény is, hiszen együtt voltak sokszor Lengyelországban, és a szülők ott voltak Tokióban is. András így fogalmazta ezt meg: „Nagyon sok versenyen vettünk már részt, de egy kezemen meg tudom számlálni, mikor nem voltak ott a szüleink!” Talán egyszer az olimpián is dobogóra állhatnak a Dávid testvérek.

Kocsis Csaba

Rátalálnak a jó dolgok

Tanár szülők gyermekeként orvosi pályára vágyott, de üzletasszonyként lett sikeres. Két felsőfokú diplomát szerzett, ledoktorált, s végül egyetemi oktató lett. **Dávid Gabriella** az aradi Vasile Goldiş Nyugati Egyetem margittai részlegének vezetője, egy külföldön is elismert jótékonyági alapítvány vezetője.

Egy véletlennek köszönhetem az ismeret-séget az érmelléki származású Dávid Gabriellával. Régóta tervezzük, hogy egyszer elbeszélgetünk, végül április elején került rá sor. Először is arra kértem, beszéljen egy kicsit az életéről, mutatkozzon be olvasóinknak.

– Szalacson születtem 1966. április 17-én. Tanár szüleimet ide helyezték ki, s én ezen az érmelléki településen jöttem világra. 1972-ben Érbogyoszlóra költöztünk, szüleim ott folytatták pedagógiai pályájukat. Az általános iskolát Bogyoszlón végeztem el. Nagyon szép emlékekkel és komoly tudássalalappal vértezett fel engem az a tanintézet. Margittára kerültem

Dávid Gabriella úgy érzi, többet kapott az élettől, mint amiről álmódott, ezért igyekszik másokon segíteni

középiskolába, egy félig román, félig magyar osztályba, nagyon érdekes oktatási elképzelésként, de jó volt, mert ennek köszönhetően mi, magyar gyerekek el tudtuk sajátítani a román nyelv alapjait. Mivel a szüleim nem álltak úgy anyagilag, hogy finanszírozzák az orvosegyetemi tanulmányaimat, amire mindig is vágytam, a felsőfokú oktatásom elmaradt. Helyettesítő tanítóként dolgoztam Érbogyoszlón, aztán elég korán, 19 évesen férjhez mentem Magyaroké, és ott folytattam ugyancsak a tanügyben, mint helyettesítő óvónő, és megszületett a gyönyörű kislányom. Egy év után a kereskedelmi pálya iránt kezdtem érdeklődni. Négy év múlva elváltam, mert beláttam, hogy a férjemmel nem tudom előteremteni a gyermekemnek azt, amit szeretnék. A továbbiakban üzletvezetőként dolgoztam egy zöldségkereskedelmi vállalatnál Margittán. A forradalom után jött a privatizáció, elsőként alapítottunk meg Margittán magánvállalkozást, s ezt aztán továbbfejlesztettük. Szerettem volna továbbtanulni, mindig is ösztönzött ez a be nem teljesült álmom. Ehhez egy szerelmi csalódás is hozzájárult: még lánykoromban volt egy üzemmérnök udvarlóm, akinek

(folytatás a következő oldalon)

A zanzibári kisiskolásoknak írószereket vitt az érbogyoszlói alapítvány

Rátalálnak a jó dolgok

(folytatás az előző oldalról)

➤ a szülei azért nem fogadtak el, mert nem volt felsőfokú végzettségem. Tisztában voltam azal, hogy ha nem teszek azért, hogy elérjem ezt a célotmat, elszáll az idő. Ezért 33 évesen beiratkoztam a Nagyváradi Egyetem közgazdasági karán működő főiskolára, mert nem voltam biztos abban, hogy az egyetemet el tudom végezni román nyelven. De ez annyira jól sikerült – másodikként végeztem –, hogy lehetőséget kaptam: tanulmányaimat az egyetemen folytassam, harmadéven. A pénzügyi és biztosítási szakra iratkoztam be, látogatás nélküli oktatásra. Közben, mivel nagyon szeretem a természetet, turisztika szakra is beiratkoztam. Egyidejűleg végeztem a két szakot, két államvizsgát tettem le egy héten belül, és ugyanazon a héten az egyik tanárunk, aki Temesvárról érkezett oktatni, meghívott egy interjúra, hogy doktori iskolában folytassam tanulmányaimat. Ez nagyon jól sikerült, Temesváron megszereztem a doktori fokozatot, de nem nagyon használom ezt a titulust. Ez a doktorátus adott lehetőséget arra, hogy egyetemi oktató lehessenek, ugyancsak meghívással, a Vasile Goldiș Nyugati Egyetem margittai részlegén. Általában a jó dolgok jönnek az ember felé, és nem kell kapaszkodni utánuk,

legalábbis velem így történt. Elvállaltam az oktatást azzal a kikötéssel, hogy ha tetszeni fog, akkor ezt a pályát folytatom, de ha úgy érzem, nem tudok helytállni, akkor távozom. Egy fél év után – 2007-ben – letettem a véglegesítő vizsgát, akkor kaptam meg az adjunktusi kinevezésemet; ez a harmadik fokozat az egyetemi oktatásban a gyakornok és a tanársegéd után. Az akkori törvények szerint e fokozat elnyerésének vagy hatévi egyetemi oktatás, vagy egy kereskedelmi cég tízévi igazgatása volt a feltétele. Esetemben az utóbbit vették figyelembe, mivel üzletasszony is voltam, elég sikeres, hiszen munkámért kétszer is kitüntettek a román parlamentben. Ilyen minőségemben gazdasági kiküldetésben jártam Indiában, Brazíliában, Argentínában, Kínában. Visszatérve az egyetemi oktatói karrierre, úgy éreztem, ezzel a szüleim álmát váltom valóra, hiszen ők azt szerették volna, hogy tanár legyek, de nekem hosszú ideig eszem ágában sem volt; a kezdeti helyettesítő pedagógusi munkám után az üzleti világban találtam meg a helyem. Már tizenöt éve tanítok az aradi egyetem margittai tagozatán tudományos marketinget. Az oktatás román nyelvű, de a magyar diákoknak magyarul is elmagyarázom a leadott anyagot. Ettől az évtől én vagyok a margittai kihelyezett tagozat vezetője, ez a rektorhelyettesi címnek felel meg. A közgazdasági mellett nővérképző szak is működik nálunk; 2012-ig több is volt – jogi, pedagógiai, mérnöki –, ekkor jött az akkreditációt előíró törvényi változás, s a megtartásukhoz hiányzott a megfelelő program. Addig több száz tanár és tanító végzett nálunk. Ritka az a tanintézet, ahol valaki ne köszönne rám azzal, hogy tanárnő, én is ott végeztem. A nővérképzést 2011-ben indította be Margittán az aradiak alapítványa, 2016-ban jogi függetlenséget kapott, s azóta az új törvényeknek megfelelően működik nálunk, a margittai kórházzal együttműködve. 2021 októberében átvettem a nővérképző vezetését is, úgyhogy most harmas igazgatói tisztséget töltök be.

– Évente hány diák tanul a margittai kihelyezett tagozaton?

– Jelenleg száz-száz egyetemi hallgatónk van első-, másod- és harmadéven. Ez kevés ahhoz képest, hogy ezer hallgatónk is volt, de mivel mi magánegyetem vagyunk, csak ötven diákot vehetünk fel egy évben. A közgazdasági karra tavaly kaptuk meg az újbóli akkredi-

Az Accademia Constantina tiszteletbeli tagjává választották

A David Oktatási Alapítvány jótékonyági munkájának elismerése az oklevél

tációt, most a nővérképzőé van folyamatban. Ez a szak is nagyon szépen fejlődik, 101 diákunk van, a Dr. Pop Mircea Városi Kórházban végzik a szakmai gyakorlatot. Nagyon érdekel a biogazdaság, s ugyancsak egy szerencsés találkozásnak, az Alexandru Bogdan akadémikus úrral történt megismerkedésnek köszönhetően folytattam tanulmányaimat és két éves posztdoktori végzettséget is szereztem e téren. Ennek eredményeként külsős társkutatója lettem a Román Akadémiának. Több projektben vettünk részt, például ott lehettem Németországban már az első biogazdasági találkozón. Erről a témáról nagyon sokat lehetne beszélni. A lényege az, hogy nem ökológiairól van szó, hanem a hulladékok újrahasznosítását előtérbe helyező gazdálkodásról. Mi ezt az elképzelést használjuk az egyetemen is, a diákoknak biogazdasági szakkört tartunk, próbáljuk a környezetszennyezést meggátolni, a tudatos vásárlást, étkezést, életmódot oktatni a tanterven kívül.

– *Hogyan került kapcsolatba a vatikáni akadémiával?*

– A római Accademia Costantina-tagságom a David Oktatási Alapítvány tevékenységéhez fűződik. Ezt 1996-ban hoztuk létre oktatási és jótékonyági céllal. Az alapítvány csendben működik, nem keressük a hírnevet, nem reklámozuk magunkat, nem keresünk szponzorokat, nem szerepelünk a közösségi oldalakon. Tesszük a dolgunkat majdnem kizárólag önerőből, kevés külső támogatással. Úgy

Diákjaival a margittai egyetemi tagozaton

éreztem 2008-ban, amikor egy sorsfordulóhoz értem, hogy sokkal többet kaptam az életből, mint amire számítottam, vagy inkább úgy mondanám: mint amiről álmodoztam. Ekkor az összes vagyonomat – a bogyoszlói szülői házat is – az alapítványnak adományoztam, s a jövedelméből és a baráti kör kevés támogatásából szervezünk bizonyos akciókat. Engedélyezett szakmai továbbképzéseket is tarthatunk, s az ebből származó bevétel nagy részével is az alapítvány gazdálkodik. A székhelye Érbogyoszló, mivel a szülők és az egész Dávid család emlékére működik; ott most felújítás alatt van a szülői ház. Az alapítvány jelen van a világ több országában, a többi között afrikai államokban is. Tanzániának különleges kapcsolata van Romániával; mi néhány évvel ezelőtt kiutaztunk Zanzibár szigetére, mely Tanzániához tartozik, s letettük az addig ott nem létező magánoktatás alapjait. Nagyon meghatott bennünket az ottani emberek nagy szegénysége és az ezzel párosuló jótékonyága. Látva, hogy egy ottani kereskedő arra áldozza a délutánjait, hogy a helybeli gyerekeket angol nyelvre tanítsa, hogy ezzel elősegítse érvényesülésüket, hogy esetleg külföldön munkahelyhez jussanak, felkaroltuk ezt az iskolát. Már másodjára voltunk kinn, működtetjük az iskolát, fejlesztettük, vittünk tanszereket, tankönyveket, laptopot, nyomtatókat, az épületbe bevezettük az áramot. Egy állami iskolát is támogattunk, ahol 1865 elemista tanul. Ennek érdekes a története. Először csak a jó tanulóknak szántuk az iskolai felszereléseket, azt hittük, elegendők lesznek. Mielőtt még az iskolába eljutottunk volna, egy kislánynak cukorkát adtunk, de ő visszaadta, és azt kérte tőlem, adjak inkább egy golyóstollat, hogy legyen mivel írnia az iskolában. Amikor elmentünk oda, döbbenet láttuk, hogy hatvan gyerek van egy osztályban, felváltva írnak összesen három golyóstollal és egy vonalzóval. Összegyűjtöttünk tehát 1865 golyóstollat is, és tavaly el is vittük Zanzibárba. Ezek a humanitárius tevékenységek kötődnek a római kitüntetésemhez, amelyet a Vatikánban kaptam meg. Ez egy tiszteletbeli akadémikus cím, természetesen nem a tudományos akadémiaé. Az Accademia Costantina célja a kultúra, a barátság, az emberség és a szolidaritás előmozdítása és fejlesztése. A szervezeti tagság nagyon szép elismerése annak a munkának, amit az alapítványunk itthon és a világban végez csendben a rászoruló emberekért.

Dérer Ferenc

Márai Sándor gondolata

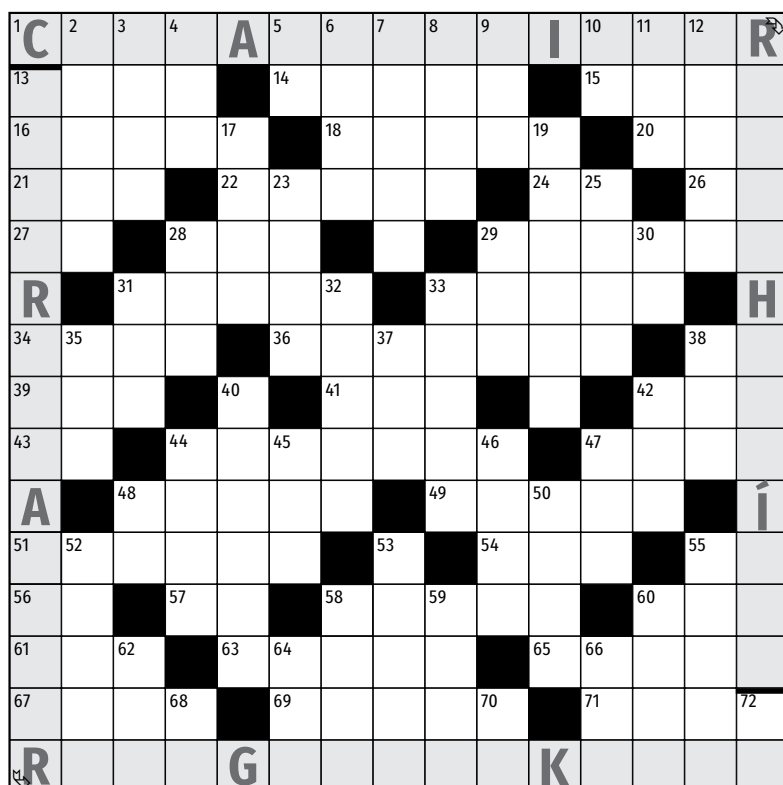
A jeles író, költő 1952-től az Egyesült Államokban élt. Posztumusz Kossuth-díjat kapott. Egyik gondolatát idézzük a rejtvényben a **vízszintes 1.** és a **függőleges 13.** alatt.

VÍZSZINTES: 13. Román népi tánc. **14.** Szavát adja. **15.** Művészeti ág. **16.** Szülőföld. **18.** Elbeszélő költemény. **20.** Páros sziget! **21.** Laza képződmény. **22.** A közelemben. **24.** Nemzetközi mértékrendszer rövidített neve. **26.** Tova. **27.** Napszak. **28.** Végtag. **29.** Iskolatípus régiesen. **31.** Zsirtartó edény. **33.** Sziklás hegyekben élő, ügyes mozgású állat. **34.** Országgyűlés színhelye (1707). **36.** Dallamjátzó ütőhangszer. **38.** Ellenben. **39.** Európai nép. **41.** Több római pápa neve. **42.** „... s jól! Ebben áll a nagy titok.” (Kazinczy). **43.** Római számok. **44.** Beteg testrészt ápol. **47.** Földhányás. **48.** ... Nagy Ágnes – költő, esszéíró (1922–1991). **49.** Gyakran állít valótlanságot. **51.** Bonyodalom. **54.** Niger NOB-jele. **55.** Mister (röv.). **56.** Meggylében van! **57.** Vés. **58.** Gyapotfonal. **60.** Páros otto-

mán! **61.** Ülőbútor. **63.** Varijűféle madár. **65.** Indiai sakkvilágbajnok, nagymester. **67.** Oda nyújt. **69.** Várpalota része. **71.** Viszont.

FÜGGŐLEGES: 2. Felszakadó bánatos hang. **3.** Sémi nyelvű nép. **4.** Kazahsztán NOB-jele. **5.** Kínai hossz mérték. **6.** Magyar város a Bükk lábánál. **7.** A járás mozzanata. **8.** Ezüstfehér, kemény fém. **9.** Részben kiismer! **10.** Század (röv.). **11.** Sportruházat. **12.** Nem akadályoz. **17.** Kerül. **19.** Diós sütemény. **23.** Kellemes érzés. **25.** Egyes órák alkatrésze. **28.** Sűrű pára. **29.** Üzemrész! **30.** Azonos betűk. **31.** Kettőzve: töltött apró csokoládé. **32.** Szolgálatos tanuló. **33.** A Szilágy-ság központja. **35.** Vízinövény. **37.** Fogával őrl. **38.** Székesegyház. **40.** Főtt tésztaféle. **42.** Egy állam szabályrendszere. **44.** Nyilván tartásba iktat. **45.** Chris ... – brit gitáros, énekes. **46.** A ... – Bacsó Péter filmje. **47.** Rejt. **48.** Nepál határai! **50.** Magyar királyné. **52.** A tölgyek ... – Arany János verse. **53.** Egy településhez tartozó személy. **55.** Közlé. **58.** Az erő és súly régebben használt mértékegysége. **59.** Matematika rész! **60.** Nobel-díjas orosz fizikus (1958). **62.** Kamionmárka. **64.** A Balaton vizét vezeti a Dunába. **66.** Páros invázió! **68.** Dobolni kezd! **70.** Az -en párja. **72.** Mesedarab!

Barabás Zsuzsa

A helyes megfejtést beküldők között könyvjutalmat sorsolunk ki! A megfejtést postán vagy e-mailben juttathatják el szerkesztőségünk címére: Várad folyóirat, 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; biharmegye@gmail.com. Kérjük, tüntessék fel a nevüket és a pontos lakcímüket!

Beküldési határidő: **május 31.**

Áprilisi rejtvényünk (*Manet megállapítása*) helyes megfejtése: „Az ormokra nem hívják az embert, oda fel kell kapaszkodni.”

TISZTA BESZÉD

Ha szót értünk, értük is szólunk

Érdekes jelenség, hogy a technika felfutásával egy időben az érthető, tiszta beszéd iránti igény mintha a mélybe zuhant volna. Nem a játékos és sokszor nagyon kedves, vidám változatokat létrehozó rövidítésekre gondolok, hanem a mobiltelefon általánossá válásának egyik következményére, a telefonüzenetre, közismert nevén az SMS-re. Aminek ugyebár semmiképpen sem az a feladata, hogy órákig tartó értekezéseket közöljön, hanem gyorsan, tömören egy-egy fontos üzenetet. Ezért a jelzésszerűségig lerövidített szótöredékeknek sokkal inkább közük van az állati vakkantásokhoz, semmint a fentebb említett, becézéshez nagyon közel álló rövidítésekhez. A tanórák alatt is gyorsan összedobott üzenetek hatására egyre döbbenetben vettem észre, hogy volt diákjaimnak a szónoki magaslatoctól azelőtt is elég messze járó beszédkészsége hanyatlak.

Minden évben elég sokat kínlódtam, amíg a kilencediket akkor kezdőket leszoktattam a lediktált szövegek bemagolásáról, és megmagyaráztam, hogy a diktálás helyett a kimerítő elmagyarázásra figyelni sokkal többet ér a közelebbi és távolabbi jövőjükben, mint a buzgó leírása olyasminek, amiről kiderül, hogy nem értik. Hamar rájöttek mindennek az igazára ők is, különösen, hogy megmondtam, ha nem értenek valamit, azonnal kérdezzék meg, s csak akkor megyünk tovább, ha már minden világos. Bevált ugyanúgy, mint az ő egyre szebb eredményeik. Csakhogy hamarosan a folytonos SMS-ezés, mondhatni, belerondított a közös munkánk közepébe: megint ott álltunk, hogy feleléskor a mondatnak se füle,

se farka, keresték a szavakat, nyögdecseltek, merthogy az üzengetéseik nyelvezetének varázsában éltek.

Töprengtem egy kicsit, mivel is tudnám őket visszazoktatni a teljes mondatokhoz, a világos, értelmes szóhasználathoz, és szerencsére elég hamar beugrott az ötlet: nem az ő eredményeikre vagy az érettségi sikerére utalok, hisz ezeket elég gyakran hallják más órákon is, hanem kicsit előrébb nézve arról beszélek majd, hogy gondolnak-e arra, hogyan fogják saját gyerekeiket beszélni tanítani. A vártnál hamarabb lett meg a hatás: szinte látszott rajtuk, egyszerre kapnak észbe, arra gondolva, hogy nem is lesz az olyan távol. És ragyogó szemmel várták a bővebb magyarázatot. Nem kellett túl sokat beszélnem, csak érzékeltettem, milyen nehéz lesz az épp gügyögni kezdő babát egy-egy szóra megtanítani, ha nekik is csak csonkolt szavak jutnak az eszükbé. S ezek után hogy fog a gyerek közösségbe menni, a többieket megérteni, majd az iskolát elkezdni, vagy lesz egy makogó hangokat kibocsátó csapat, melynek tagjai talán egymást valahogy megértik, de a következő generáció már inkább visszamegy a fára, ahol nincs szükség sok beszédre?

Szemük már nem ragyogott, arcuk elborult, én pedig nem akarván tovább feszíteni a húrt, még csak azt tettem hozzá, hogy ezért kell javítaniuk a kifejezőmódjukon, mert ha egymással szót értünk, akkor azzal már az ő gyerekeik nemzedékére is gondolunk, vagyis a világos beszédünkkel értük is szólunk.

Molnár Judit

RÉGEN ÉS MOST ○ A felső kép 1904 után készült, mivel már áll a városháza épülete. A Sebes-Körös bal partján még állnak a régi házak, soruk a Szent László téri, vasszerkezetű, egykori Kishídig vezet. Föléjük magasodik a Kossuth utcai neológ zsinagóga kupolája. A folyó sincs még szabályozva, medre rendezetlen. A lenti képen, amely napjainkban készült nagyjából ugyanonnan, a hajdani házsor helyén már a tájidegen tömbház, fentebb az 1920-as évek végén épített városi bérház és a még a rendszerváltás előtt lebontott házsor helyén kialakított parkoló befejezetlen építménye áll

Kép és szöveg: Farkas László

9 771583 061009